

KUN ÁRPÁD SZÉPPRÓZÁJA

Tancsomag a Boldog Észak tanításához

1. Adatoló

1.1. Életrajz és pályakép

Kun Árpád 1965-ben született Sopronban, 1991-ben az ELTE-n szerzett magyartörténelem szakos diplomát. Kemény István, Vörös István és Tóth Krisztina mellett az 1981 és 2003 között működő Sárvári Írókör tagja volt. 1985-től Budapesten, 2003 és 2005 között Franciaországban, Bordeaux-ban élt, 2006 óta – ahogy legújabb kötetének fülszövegében is olvasható – feleségével és négy gyermekével Norvégiában, egy fjordparti faluban, ahol házi kisegítőként dolgozik időskorúak mellett.¹

Az életrajzi adatok nemcsak a *Boldog Észak* fülszövegében, hanem a regény *Epilógus*ában is helyet kaptak, sőt a mű befogadástörténetében is hangsúlyossá váltak bizonyos biografikus elemek. (Erről még lesz szó a későbbiekben.) Tény, hogy Kun korántsem visszhangtalan életműve eddig szűk körben vált csak ismertté, s a vele készült interjúban maga a szerző is beszél kívülállóságáról,² mégis találó Osztovits Ágnes megjegyzése, hogy a regény megjelenése után „[a] közönség nem elsősorban Kun Árpád költőről beszél, hanem egy fura figuráról, aki feleségével és négy gyerekével kiköltözött Norvégiába, és ott idősotthonban dolgozik egy fjordparti településen.”³ Ezt a „különösségét” mintha maga Kun is igyekezne fenntartani, a Magvető Kiadó honlapján a vélhetően tőle származó szerzői ismertetés például ezzel zárul: „A családjának él meg a szépirodalomnak, de szeret rétest nyújtani, gombát szedni – és még sok más.”⁴

1984 óta jelennek meg versei, szépprózát, esszét és forgatókönyvet is írt. Utolsó verseskötete, a *Szülsz* nyolc év hallgatás után jelent meg. 2013-ban József Attila-díjat, 2014-ben *Boldog Észak* című első regényéért Aegon-díjat kapott.

1.2. Kötetek

Ilion (versek, 1989); *Bál* (versek, 1991); *Esőkönny* (novellaciklus, 1995); *Medárdus énekel* (versek, 1998); *Véletlen madár* (2003); *Szülsz* (versek, 2011).

2. Boldog Észak (2013)

2.1. A keletkezés körülményei

A 2009 és 2012 között írt *Boldog Északot* a kritikusok – a két évvel korábban megjelent *Szülsz* után – Kun második „norvég” könyveként emlegetik. A két könyvet a keletkezés helyszíne vagy időbeli közelsége mellett az is összekapcsolja, hogy a verseskötet utolsó ciklusának címe megegyezik a regény címével.⁵

A közvetlen előzményen túl az is fontos kérdés lehet, miként fordult a lírikus figyelme a széppróza felé. Erről és a *Boldog Észak* keletkezéséről Kun így beszél egy interjúban: „Az *Esőkönny* után két regénypróbálkozásom volt. Az egyiket végigírtam, öt évem elment, míg rájöttem, hogy javíthatatlanul elrontottam, kéziratban maradt. Aztán már itt, Norvégiában belekezdtem egy öt elbeszélésből álló regényfeleségbe, aminek a felénél más jutott eszembe. Már korábban eljátszottam a gondolattal, hogy a katolikus papok mintájára, akik évszázadokig hirdet-

¹ Sarankó Márta szócikke (*Új magyar irodalmi lexikon*, főszerk. PÉTER László, Bp., Akadémiai Kiadó, 1994, II, 1164.), a Magvető Kiadó honlapja, valamint a *Boldog Észak* fülszövege (KUN Árpád, *Boldog Észak*, Bp., Magvető, 2013. [A továbbiakban: BÉ – Z. Cs.]) nyomán. A Sárvári Írókörről lásd: JÁNOSSY Lajos, *Kun Árpád: Nem biztos, hogy beugrott volna*, <http://www.litera.hu/hirek/nem-biztos-hogy-beugrott-volna> (2014.07.15.).

² JÁNOSSY Lajos, *Ihlethullámhosszon*, <http://www.litera.hu/hirek/ihlethullamhosszon> (2014.07.17.), MÁTRAHÁZI Zsuzsa, *A vudu és a szenvedés méltósága*, Könyvhét, 2013/3, 153.

³ OSZTOVITS Ágnes, *Radikális happy end: Kun Árpád szeretne egyszer hazatérni*, *Heti Válasz*, 2014/4, 56.

⁴ <http://kiadok.lira.hu/kiado/magveto/index.php?action=szerzo&id=262> (2014.07.15.).

⁵ „Mikor a címet kitaláltam – vallja egyik interjújában a szerző –, először verscím volt, aztán egy versciklus címe a legutóbbi verseskötetemben, a *Szülsz* címűben. Aztán lett a regény címe.” KÁROLYI Csaba, „*Nekem is ki fogják törölni...*”: *Beszélgetés Kun Árpáddal*, *Élet és Irodalom*, 2014/22, 6. Lásd még: GABORJÁK Ádám, *Aimé Billion mesél*, http://www.es.hu/gaborjak_adam:aime_billion_mesel:2013-11-27.html (2014.07.07.).

ték az evangéliumot a gyarmatokon, jöhetne végre egy vudu pap, és itt, Norvégiában missziós tevékenységbe kezdhetne, ami nagy hasznára válna ennek a fantáziátlan lutheránus világnak. Aztán egy nap, amikor kint voltam az egyik ápolotknál, megjelent a lelki szemeim előtt egy néger varázsló, aki menekültként Kakashalomra keveredik, és mindenféle kalandjai lesznek az öregek között, akiket gyógyít. Ráadásul itt volt még egy valóságos benini ember is, akivel jöb-
ban lettem. Egyszóval volt honnan elindulni. [...] Akkoriban sokat ingáztam a munkám miatt a
tőlünk ötven perc autóra lévő Leikangerbe (a *Szülsz* nagy részét is vezetés közben írtam ko-
rábban), és pár hónapra rá, hogy belefogtam a könyvbe, aminek akkor még *Kakashalom* volt a
címe, az egyik hazafele úton összeállt bennem az egész szüzsé 2009 májusában. Megvilágoso-
dásszerű élmény volt, és olyan lelkes lettem, hogy azon melegében felhívtam Kemény Istvánt
[a kötet majdani szerkesztőjét – Z. Cs.], és elújságtam neki a nagy hírt. Pár napra rá higgad-
tam le annyira, hogy belegondoljak: jó, de azért ezt még meg is kéne írni.”⁶

A regény keletkezési körülményeiről az olvasót a már említett szerzői utószó tájékoz-
tatja: „az író tudomásunkra hozza – írja a kötet egyik első értelmezője, Sántha József
–, hogy mindaz, amit egyes szám első személyben elmesélt, az nem az ő képzeletének
a szülszövege, hanem egy valódi élettörténet, amely az egyik kollégájának, a Norvégiában
az idősek ápolásával foglalkozó afrikai Aimé Billionnak az élettörténete.”⁷

Az *Epilógus*ban olvasható Kun és Aimé Billion levélváltása is, amelyből fény derül a valódi
szereplők – értelemszerűen: regényidőn túli – sorsára, majd a kötet szerzői köszönetnyilvání-
tással zárul. A regény megjelenésével egy időben publikált Litera-naplóban Kun kiegészíti az
utószóban elmondottakat: megküldte Aimének a *Boldog Észak* egyik első példányát, aki e-
mailben tájékoztatta arról, hogy egy magyar származású bergeni irodalomtanár – „házi haszná-
latra” – elvállalta a regény norvég fordítását.⁸ A kritikák és a szerzővel készült interjúk ezután
fokozatosan lebontják a záróban foglaltakat, s az Aegon-díj átadása utáni közönségtalálkozón
már maga Kun is úgy fogalmaz: „Ha a valóság felől nézzük, akkor az *Epilógus* nem igaz.”⁹

2.2. Költészet és valóság

Sántha idézett kritikája hívja fel a figyelmet, hogy a regénybeli eseménysornak, s kü-
lönösen az első fejezet afrikai világának az utószó felől olvasva a befogadó dokumen-
tarista elvárásainak kellene megfelelnie, de ez nem történik, nem történhet meg.¹⁰ A
fiktív eseménysort, vagyis a regényben ábrázolt világot mindazonáltal egy olyan non-
fiction epilógus követi itt, amely – a valósághoz való viszonyától függetlenül – a re-
gényvilág epikai hitelét egy hangsúlyozottan költői szövegben is képes biztosítani.

Kun az utószó megírásáról, illetve annak funkciójáról ezt mondja: „Az epilógus megírása me-
net közben jutott eszembe. Egyrészt azért, mert akkor még úgy hittem, biztosan túl szokatlan-
nak fog tűnni, hogy egy magyar szerző egy benini ember norvégiai kalandjait írja meg. Más-
részt, mert olvasóként nagy gyengém a klasszikus regénynek ez a toposza, amivel már Cervan-
tes is él a *Don Quijote* második részében. Tudniillik, hogy a kitalált történet hőstét a szerző
mozgatni kezdi az ún. valóságban is. Minden látszat ellenére az epilógus még mindig csak fik-
ció, és most, hogy az epilógust magyarázom, az is. A valóság az igazságszolgáltatás és a bün-
üldözés praktikus illúziója, meg például a mindennapi élet megszervezéséhez jól jön, de az iro-
dalomban roppant összetett fogalom. A *Boldog Észak* esetében a létező személy majdnem je-
lentéktelen tény a regény szerteágazó világához és a műalkotás autonómiájához képest.”¹¹

⁶ MÉNESI Gábor, *Megkérdeztük Kun Árpádot*, <http://www.barkaonline.hu/megkerdeztuek/3844-megkerdeztuek-kun-arpadot> (2014.07.05.).

⁷ SÁNTHA József, *A médium*, Holmi, 2014/1, 113–114.

⁸ KUN Árpád, *Aimé, c'est moi*, <http://www.litera.hu/netnaplo/aime-c-est-moi> (2014.07.18.).

⁹ [WINKLER Nóra], *Beszélgetés Kun Árpáddal*, <http://www.ustream.tv/recorded/48734180> (2014.07.05.).

¹⁰ A kritikus szerint ezért maga a regény „non-fiction fiction”-ként értelmezhető. Lásd: SÁNTHA, *i. m.*, 114.

¹¹ MÉNESI, *i. m.*

Többek között ebben rejlik a regény egyedisége: egyszerű eszközökkel mesél el egy nagyszerű történetet, melynek egyes jeleneteiben – a szerzői szándéknak megfelelően – „a költészet ereje és érzékletessége” is megmutatkozik.¹² A költőiség mindenekelőtt az elbeszélés módjában, a Kun által teremtett narrátor-főhős látásmódjában érhető tetten. Bán Zoltán András kritikája szerint a regénybeli történet a hétköznapi csodák szakadatlan, magától értetődő sorozataként tárul az olvasó elé: olyan világba csöppenünk, ahol az elbeszélés realizmusa könnyedén szürreálisba fordul át.¹³ Nem véletlen tehát, hogy az értelmezők a mágikus realizmus hatását vélik felfedezni benne.

Erről a szerző így vélekedik: „A mágikus realizmust pedig – kicsit ódzkodom a kifejezéstől – azért használtam, hogy minél közvetlenebbül meg tudjam jeleníteni a szereplőim, mindenekelőtt Aimé fantáziavilágát. Fontos volt számomra megmutatni, hogy Aimé egyfajta ősvilágból jön, miközben a francia elitiskola tanulójaként vérévé vált a racionalista európai kultúra is.”¹⁴

Kun érdeme, hogy a „fantasztikum” nemcsak a vudu szellemek által bejárt afrikai világban van jelen, hanem a regény norvég fejezeteiben is. Így a főhős tudatán átszűrődő északi világ olyan csodás helyé válik, ahol lazacok esnek le a tapétáról, trollok bújnak meg az ágy alatt, birkák legelnek a háztetőn és fagynak be a vízésésbe, s még a helyi lakosok vagy a betegek kényszeres viselkedése is varázslatosnak hat.¹⁵

2.3. Az elbeszélő alakja

A regény alcímében (*Aimé Billion mesél*) megjelölt elbeszélő alakját a kritika látszólag ellentmondásosan ítéli meg. Míg Bán szerint „összes pillanatában plasztikus, a szobrokhoz hasonlóan körüljárható személy”,¹⁶ Sántha – részben az *Epilógus* sajátosságait vizsgálva – arra a következtetésre jut, hogy a könyvből éppen Aimé alakja hiányzik: „Mintha nem Aimé Billion lenne az igazi főhős – írja –, ő csak egy médium, aki képes az író számára láthatatlan és ismeretlen valóságot közvetíteni.”¹⁷

Bár Kun egyik interjújában azt mondja, meglepte az az értelmezés, hogy Aimé médiumként funkcionál,¹⁸ máshol ő maga említi, hogy hasonló médiumszerepe van, mint korábbi prózakötetében, az *Esőkönyvben* Medárdusnak.¹⁹ Sőt egy harmadik interjúban az írói alakmás lehetőségét is felveti: „Már az *Esőkönyv* kulcsfigurája, Medárdus is a szerző természetfeletti alteregója. A *Boldog Észak* főszereplőjéről sem tudok mást mondani, mint Flaubert Bovarynéról: Aimé Billion én vagyok.”²⁰ Kun ugyanakkor arra is figyelmeztet, hogy a két kritika egymásnak ellentmondó megállapításának feloldására Aimé látásmódja adja meg a lehetőséget.²¹

„Mehaltak sorban nagyapám, apám, anyám. Mindhárom ember, akihez egyáltalán valami közöm volt. A haláluk kellett hozzá, hogy újrakezdődjön az életem, és elutazam Beninből” – ezekkel a mondatokkal kezdődik a regény, s ebből az alaphelyzetből meséli el a félig afrikai (joruba), negyedrészt francia, illetve vietnami származású narrátor-főhős a nyugat-afrikai Beninben töltött harmincnyolc évének történetét. Bár legfontosabb élménye az idegenség, Aimé mégsem hármas identitása miatt nem találja a helyét a világban (tehát nemcsak Afrikában, de később Európában sem), hanem azért,

¹² MÉNESI, *i. m.*

¹³ BÁN Zoltán András, *A megtalált Én*, Magyar Narancs, 2013/49, XI.

¹⁴ MARKÓ Anita, „Az érett férfikor műve”: *Kun Árpád író*, Magyar Narancs, 2013/49, X.

¹⁵ GABORJÁK, *i. m.*

¹⁶ BÁN, *i. m.*, XI.

¹⁷ SÁNTHA, *i. m.*, 114.

¹⁸ KÁROLYI, „Nekem is ki fogják...”, *i. m.*, 6.

¹⁹ MÉNESI, *i. m.*

²⁰ MARKÓ, *i. m.*, X.

²¹ KÁROLYI, „Nekem is ki fogják...”, *i. m.*, 6.

mert azt hiszi, soha nem szerették.²² („Aimé” beszélő név, azt jelenti: szeretett ember. Kun szerint éppen ebben rejlik a főszereplő tragédiája: így hívják, mégis teljesen magányos, és nem szereti igazán senki.²³) Sosem látott apja halála után lehetősége nyílik, hogy Franciaországba, Bordeaux-ba utazzon – itt szembesül apja élettörténetével –, majd Norvégia felé veszi az irányt. Ezzel zárul a regény első fejezete.

Balajthy Ágnes elemzése pontosabban rávilágít az első fejezet elbeszélése nyomán elének tároló személyiség motívumaira: „A családtagjai részéről nem sok szeretet kapó, az intimitás bármilyen formájától felnőttként is visszariadó Aimé magányos európainak érzi magát a joruba környezetben – egészen addig, míg át nem kerül Franciaországba, ahol persze már azzal kell szembesülnie, hogy mindenki afrikaiként tekint rá. A férfi, aki itt sem leli helyét, végül egy hirtelen elhatározással Norvégiában köt ki: döntése részben annak köszönhető, hogy már Afrikában megismerkedett a norvég misszió cseppet sem erőszakos, inkább nagy türelmű, a beniniek jóindulatát csokis muffinnal és lekváros gofrival elnyerő hittérítőivel.”²⁴

A második és a harmadik fejezet helyszíne: Norvégia. Aimé itt előbb idegenvezetőként helyezkedik el – kivételes nyelvtudásának köszönhetően külföldi turistákat kalandoztat a felújítás alatt álló hamuvölgyi dongatemplomban –, majd képzettségének megfelelően segédápolónak áll a kakashalmi egészségügyi központban.

A mű szerkezetének kialakításában Kun szerint jelentős szerepet játszott Berzsenyi *Osztályrészem* című versének véletlenszerűen beugró két sora: „Essem a Grönland örökös havára, Essem a forró szerecsen homokra...” Észak és Dél feszültsége – vagy a Berzsenyi által megénekelte „boldog meglegedés” – tehát össze is kapcsolhatná a 18. század végi költeményt a 21. századi regénnyel, de mindez inkább csak szerzői anekdotának tűnik.²⁵ Ennek ellenére több kritikus rámutat arra, hogy a helyszínváltással mintha maga a könyv is kétfelé szakadna.²⁶ Így a második fejezettől hangsúlyosabbá válik a költőiség, egyrészt – mint arról már volt szó – a fantasztikum hétköznapiakba emelésével, másrészt azzal, hogy az eddig a történetekre, a külvilág eseményeire figyelő elbeszélő kitárulkozik, s reflektálni kezd saját testi-lelki változásaira.

Már a fejezet elején kiemelt szerepet kapnak az új környezet visszajelzései. Aimé első munkaadója, Unni a templom fenyőgyantától megfeketedett domborművének nyúlánc alakjához hasonlítja a férfit, mintegy előrevetítve, hogy otthonára lelhet a norvégok között. Miután a Hamuvölgybe látogató turisták szintén meghökkennek a hasonlóságon, hamarosan az új idegenvezető is úgy tekint a figurára, mint saját alakmására: „[K]iosztottam néhány norvég váltópénzt, egy-egy húszörés, vörösréz érmét, hogy jól nézzék meg, kit látnak rajta még V. Haraldon, a norvég királyon kívül. A húszörésen ugyanis V. Harald volt az egyik oldalon, a másikon viszont a hamuvölgyi templomról vett motívum a négerrel, azaz – ha úgy vesszük – velem.” (BÉ, 168.)

Tarján Tamás kritikája szerint Aimé ezzel az értelmezéssel szentesíti „norvégságát”, s lesz hamarosan – a templomra támadó sátánista black metal-dobos lefegyverzésével – „norvégabb a norvégnál”.²⁷ A domborműről olvasható korábbi leírás arra is magyarázatot ad, hogy a hasonlóságon túl az elbeszélő miben érez rokonságot a figurával: „A féldomborműnek ráadásul van egy talányos részlete, egy nyúlánc férfialak, az egyedüli ember a kompozícióban, amely a sárkány és a sárkányt legyőzni akaró fegyverek között áll. Elhelyezkedése alapján részt vehet a

²² MÁTRAHÁZI, *i. m.*, 153.

²³ BRAUN Anna, *A szeretett ember története*, <http://www.atv.hu/belfold/20140512-a-szeretett-ember-tortenete-egy-szokatlanul-boldog-magyar-regeny/hirkereso> (2014.07.05.).

²⁴ BALAJTHY Ágnes, *Az idegenség szelleme*, <http://www.muut.hu/?p=6963> (2014.07.07.).

²⁵ *Most szólunk*: BAZSÁNYI Sándor *Kun Árpád regényéről*, <http://www.litera.hu/media/most-szolunk-bazsanyi-sandor-kun-arpad-regenyrol> (2014.07.05.).

²⁶ BALAJTHY, *i. m.*

²⁷ TARJÁN Tamás, *Egyenes adás*, <http://www.revizoronline.com/hu/cikk/4887/kun-arpad-boldog-eszak/> (2014.07.20.).

küzdelemben, akár a sárkány, akár a vikingek oldalán, de szemlélheti a harcot kívülről is. Mivel a grönlandi sagában, amely a történetet elmeséli, nincs utalás harmadik félre, szerepe mára már eldönthetetlen.” (BÉ, 158.) Aimé azonban a sátánista dobossal vívott küzdelemben – feladva kívülállóságát – már „a keresztény-zsidó Isten színes bőré harcosaként” győzedelmeskedik.²⁸ A harc mitikus díszletek között, „a felfüggesztett időben” zajlik, s eredménye nem csak az, hogy a főhős leteríti a revolveres merénylőt: „A dobos rám lőtt, én pedig a poroltóval feléje sújtottam. Miközben lendítettem a karom, ámulva követtem tekintetemmel a golyót, ezt az apró, csillogó tünetet. Egy csigánál is lassabban haladt, hiszen valójában minden egyes milliméteren egy örökkévalóságig időzött. Hozzám nem érhetett el, mert éles csengéssel nekipattant a poroltó hengerének kemény acéljához, megpattant rajta, és irányt változtatva a dombormű négerébe fűrődött. Abban a pillanatban, amikor a golyó végleg fennakadt a kilencszáz éves fában, akkor a poroltó is célba ért. Lesújtottam a dobos koponyájára, aki vérbe borult fejjel, eszméletlenül omlott a lábaim elé.” (BÉ, 193–194. [Kiemelés tőlem – Z. Cs.]) A jelenet arra is rávilágít, hogy Aimé identitásáért vívott belső harca, mellyel a hozzá tartozó idegenség szellemét igyekszik megzabolázni, korántsem tekinthető tét nélküli küzdelemnek.

Bár a hamuvölgyi eseménysor is hozzájárul, hogy ráeszméljen a benne lejátszódó változásokra, a kakashalmi központban vállalt új munka lesz – Sántha József kifejezésével élve – Aimé „önmegismerésének iskolája”: át tudja érezni a magatehetetlen, idős emberek problémáit, s ezzel felülkerekedik eddigi önmagán.²⁹

Geröcs Péter kritikája mutat rá arra, hogy a test szemléletében itt a halál folyamatos közelsége, a bomlás és az enyészet tapasztalata áll. Aimé válasza a halálra mégsem az iszonyat vagy a rettegés, hanem a kíváncsiság tiszteletteljes buzgalma, a szelíd érdeklődés, a segítségnyújtás.³⁰ Radnóti Sándor elemzése viszont arra figyelmeztet, hogy Kun ebből is költészetet csinál: „Ámde ez itt az undor költészete. Az undor itt szép. És ez döbbenetes. [...] A távolságtartása [ti. Aiméé – Z. Cs.] itt hihetetlen szerephez jut. Nem minősít, nem undorodik, ezáltal bennünket sem undorodtat, miközben az undorról van szó. A humanizmus nagy értéke ez.”³¹

Talán az ápolitakhoz fűződő érzelmi gazdagságának jutalma, hogy az első, számára ismeretlen hóesésben – a regény egyik legszebb jelenete ez – életében először fölhorogad benne a szerelmi vágy. (BÉ, 239–241.) Végül a harmadik fejezetben a szerelmet is megismeri: beleszeret egyik mozgássérült ápolójába, a különleges szépségű Gréte Mundalba, s mivel a vonzalom kölcsönös, odaköltözik a fiatal nőhöz.

Bán Zoltán András szerint a *Boldog Észak* utolsó jelenetével – ahol a norvég népviseletbe öltözött kétméteres Aimét és Szinyakov-szindrómás (törpe) szerelmét, Grétét csodálattal bámulják meg a német turisták a nemzeti ünnep alkalmából rendezett felvonuláson – Kun „az újabb magyar próza legtökéletesebb, a csuszamlós giccses kíméletesen adagolt ironiával csillapító fináléját” alkotta meg.³² Az irónia hangsúlyozása a szerző szándékával is egybecseng: „Amikor megírtam a könyvet – mondja Kun –, nem arra gondoltam, hogy most írtam egy boldog regényt. Arra gondoltam, hogy ez egy jó cím, de igazából ez elég ironikusan van mondva. Az, hogy a vége happy end, véletlen. Derű az nagyon sok van, meg kívülálló megfigyelés, és szeretet is sok van benne. De éppen azt, hogy a boldogság hol található, nem tudom róla.”³³

A *Boldog Észak* az említett, ironikus olvasatot is megengedő zárójelenet ellenére azt sugallja, hogy egy korántsem tökéletes, mégis végtelenül nyitott társadalomban, mint amilyen a norvég, az ismeretlen ugyan idegen, de – mint Hevesi Judit kritikája rámu-

²⁸ HEVESI Judit, *Az ábrázolás otthonos érzékletessége*, <http://www.muut.hu/?p=7071> (2014.07.07.).

²⁹ SÁNTHA, i. m., 115.

³⁰ GERÖCS Péter, *A pikareszk regény életigenlése*, <http://www.muut.hu/?p=6974> (2014.07.07.).

³¹ *ÉS-kvartett Kun Árpád Boldog Észak című regényéről*, szerk. KÁROLYI Csaba, *Élet és Irodalom*, 2014/6, 21.

³² BÁN, i. m., XII.

³³ BRAUN, i. m.

tat – idegenségében és másságában is befogadható lesz,³⁴ s ez a közösségi magatartás végső soron az egyén identitáskeresésére is megnyugtató választ adhat.

3. A regény a magyarórán

3.1. Mikor és kinek?

A *Boldog Észak* tanítása elsősorban a 11–12. évfolyamon ajánlható. A regény feldolgozásához szükséges alapfogalmak egy része a korábbi évfolyamokról is ismerős lehet, de az értelmezéshez elengedhetetlen szakkifejezések többségét (narráció, realizmus, elidegenedés) csak a 11. évfolyam végén sajátítják el a tanulók. Mind a szerző, mind a kritikusok a regény egyediségét és előzménynélküliségét hangsúlyozzák. Ez látszólag megnehezíti a regény beillesztését a tananyagba. Kun egy interjúban ezt mondja: „Magyar irodalomból nem tudnék előképről vagy hatásról beszámolni. Amikor készült a regény, az adott leginkább erőt az alkotáshoz, hogy erről a témáról ebben a formában még senki nem írt előttem. Innen nézve valóban elég társtalannak érzem magam. Inkább világirodalmi kedvenceimet említhetem. García Márqueztól a *Szerelem a kolera idején*, Stendhal *A pármai kolostora*, és természetesen Proust, aki a világirodalom legnagyobb regényét alkotta meg. Elsősorban a francia és a latin-amerikai irodalom volt rám hatással.”³⁵ A *Boldog Északkal* rokonítható műveket tehát világirodalmi olvasmányaink között kell keresnünk. Sántha József elemzése szintén világirodalmi klasszikusokkal lépteti párbeszédbe Kun regényét: „Miközben egyfolytában a *Közöny* hőisére gondolunk, eszünkbe juthat a García Márquez-féle mágikus realizmus is.”³⁶ Ugyancsak Sántha figyelmeztet, hogy a *Boldog Észak* főhőse – a regény norvég fejezeteiben – párhuzamba állítható az *Ivan Iljics halála* egyik mellékszereplőjének, Geraszimnak a figurájával: „Aimé [...] roppant visszafogott, minden igyekezetével azon van, hogy munkáját a legtökéletesebben ellássa, amolyan személytelen orosz muzsik, aki Tolsztoj elbeszélésében képes volt emberségével enyhíteni Ivan Iljics testi szenvedésein.”³⁷ Különös figyelmet érdemel Geröcs Péter elemzése, amely Swift klasszikusát idézi meg: „Ha a *Gulliver utazásai* mint pikareszk regény, műfaji sajátosságaiból, vagyis szatirikus jellegéből adódóan elbeszélte történetének eleve a fonákját mutatja meg, akkor a *Boldog Észak* színére fordítja a pikareszk zsánerét. Kun Árpád regénye ugyanis a legkevésbé sem szatirikus, mégis grandiózus utaztatási regény.” Geröcs nemcsak a műfaji összefüggésekre, de a két regényhős hasonlóságára is figyelmeztet: „Aimé Gulliverhez hasonlóan sehol nincs otthon, és mindenhol kívülálló. Börszíne különbözőségével szembesíti. Babaszobába fektetve, vagy betegsége miatt alacsony termetű szerelme otthonában valóságos óriássá változik, ám swifti elődjével szemben Aimé különösségérzetének és otthontalanságának nem számkivetettség a magyarázata, hanem éppen az, hogy mindenhol megtalálja az otthonát, mert a kultúrák kibékíthetlensége benne mégis békében egyesül...”³⁸

A regény feldolgozása filmelemzéshez is köthető. Gigor Attila *A nyomozó*³⁹ című nagyjátékfilmjének főhőse, a harminchét éves kőboncnok, Malkáv Tibor Aiméhez hasonló különös figura, aki idegenként mozog a világban. Identitása megképzéséhez csak legközelebbi családtagjai halála után (illetve haláluk árán) nyílik lehetősége. Idegenségérzetét környezete visszajelzései is megerősítik: a férfihoz közeledni próbáló nő furcsának, a gyilkossági megbízással felbukkanó félszemű autókereskedő kínainak nevezi (majd szólítja is) Malkávot. „Maga olyan – mondja a film végén a férfi sógornője –, mintha nem is lenne. Minden helyzetben idegen.” A

³⁴ HEVESI, i. m.

³⁵ [FIB], *Kun Árpád: „Akár afrikai varázsló is lehetnék”*, <http://mno.hu/grund/kun-arpad-akar-afrikai-varazslo-is-lehetnek-1194432> (2014.07.07.).

³⁶ SÁNTHA, i. m., 114.

³⁷ SÁNTHA, i. m., 115.

³⁸ GERÖCS, i. m.

³⁹ *A nyomozó* az Indafilm videósatornáján: http://film.indavideo.hu/video/f_a_nyomozo (2014.08.12.).

nyomozóban látható abszurd víziók, a fekete humor, a gyilkosságok nyilvánvalóan nem hasonlíthatók a *Boldog Észak* stílusához, cselekményvezetéséhez, de még humorához sem. Ennek ellenére szembeötlő, hogy mindkét műben a főhős önmegértéséhez – vagy ha úgy tetszik: az élet elfogadásához – a mulandóság elfogadásán keresztül vezet az út.

A regényt teljes terjedelmében csak emelt szintű csoportban, fakultáción érdemes tanítani, de a második fejezet, vagy annak részletei megfelelő előkészítéssel bármilyen csoportban feldolgozhatók.

3.2. Hogyan és miért?

A *Boldog Észak* megjelenése előtt a szerző a regény több részletét „novellaként” publikálta különféle irodalmi lapok hasábjain, ezek a szövegváltozatok elérhetők a folyóiratok digitális archívumában.⁴⁰ Az interneten a második fejezet négy olyan részlete is megtalálható, amely alkalmas a tanórai feldolgozásra. Praktikusabb azonban, ha elsőként az alkotói portré elkészítésére kerül sor. A négyfős csoportok négy-négy képet kapnak, ezeken a Kortárs Irodalmi Adattár, a Szépirok Társasága, valamint a Magvető Kiadó (utóbbi esetében szerzői, illetve a kiadványt ismertető) honlapja látható. A képeket célszerű nyomtatott formában a tanulók rendelkezésére bocsátani, de laptop vagy okostelefon segítségével is megoldhatják a feladatot. Az alkotói portré elkészítéséhez megadhatunk szempontokat (pályakép, művek), de szövegtípust (szócikk), esetleg terjedelmet is (6–8 mondat) is. A cél, hogy csoportmunkában olyan portré készüljön, amelyből megtudható, hogy a jelenleg Norvégiában élő, elsősorban költőként ismert (és elismert) Kun Árpád a közelmúltban prózaíróként is jelentőset alkotott. Az első óra második részében érdemes a lírikus életművére irányítani a figyelmet.⁴¹ Olyan művet válasszunk, amelyet a tanulók korábbi olvasmányélményeikhez tudnak kapcsolni. Ideálisnak mutatkozik például az a versfüzér, amelyet Kun 2008-ban a pécsi Janus Pannonius Múzeum epigrammapályázatára írt.⁴²

A pályázaton a versfüzér középső darabját jutalmazták. Bertók László, a zsűri elnöke így méltatta a szerzőt és a pályaműveket: „A döntésnél a díjazottaknak nem csupán egy, hanem valamennyi beküldött versét figyelembe vettük. Az első helyezést elért Kun Árpád mindhárom epigrammájának a »merész mandulafácská« a témája, s mindegyik közéleti ihletésű, azt is mondhatnám, »hazafias« vers. Egy jelenleg Norvégiában élő magyar költő reagál bennük a hazai eseményekre, üzen a Golf-áramlat mellől az itthon maradottaknak. Az *északi kishűg* című győztes elsőben még arra biztatja a fagyban kivirágzó mandulafát, hogy tartson ki, ne hagyja magát, vegye példának norvégiai kishűgát, a »satnya barackfát«, amely »jegesmacik és Golf-áramlat sóhaja közt« is termést hoz. »Főzve be lekvárját, nagymamikám s buggyant drága hazám jut eszembe, hol illene élnem, halmom« – írja, s azzal fejezi be, hogy »Nyílj ki, jövök haza majd!« Második versében Janus Pannoniushoz fordul, s azt mondja, »Míg a csodát hazavártuk, másé lett az aranyhal... Mandulafádat is át kellene hozni ide«, mármint Vikingföldre, ahol »kapna

⁴⁰ Az egyik szövegváltozat címe alatt valóban ez olvasható: Kun Árpád novellái. KUN Árpád, *Felfüggesztett idő*, Irodalmi Jelen, 2012/6, 18. A folyóiratokban publikált szemelvények listája megtalálható a tancsomag irodalomjegyzékében. [PDF, 10.] A Literán megjelent első regényrészlet kimaradt a felsorolásból, mivel lényegesen eltér a végső változattól. KUN Árpád, *Kakashalom*, <http://www.litera.hu/hirek/kun-arpad-kakashalom> (2014.08.23.).

⁴¹ Kun *Szülsz* című „norvég” verseskötényvéről – mint a *Boldog Észak* regény egyik előzményéről – volt már szó a tancsomag elején. A kötet versei közül a *Mese a világ leghosszabb alagútjáról* különösen alkalmas arra, hogy a tanórán bemutathassuk Kun költészetének mitikus és személyes vonásait. Fakultáción, emelt szintű csoportban érdemes foglalkozni a *Mese az átváltozásról* című verssel is. KUN Árpád, *Szülsz*, Bp., L'Harmattan Kiadó, 2011, 60–61, 76. Mindkét versben megfigyelhető a „meghalások és újraszületések története”, melyet a szerző a *Boldog Észak* egyik legfontosabb gondolatának nevez. MARTON Éva, *Lobogó gyökérrel könnyű szállni: Beszélgetés Kun Árpáddal*, <http://www.revizoronline.com/hu/cikk/5105/beszelgetes-kun-arpaddal/> (2014.08.23.). Érdemes azonban megjegyezni, hogy Sántha József elemzése a kötetnek azokat a darabjait hozza összefüggésbe a regénnyel, melyekben a beszélő a halottaival kezdeményez dialógust. A kritikus szerint a regényhez a *Szülsz* versei is hozzátartoznak, Aimé „hiányzó személyességére” vizsgáltnak rá. SÁNTHA, *i. m.*, 116.

⁴² A pályázati kiírás a Baranya megyei hírportál archívumában: <http://www.bama.hu/baranya/kultura/a-meresz-mandulafacska-verspalyazat-janus-pannonius-emlekere-182424> (2014.08.10.).

üvegházat, pazar izzót téli sötétben, s állna virágban, míg kívül ezüstlik a hó.« A harmadikban aztán odáig jut, hogy mivel itthon 2008 telén a mandulafának semmi esélye, »Ne virágozz, ne pusztulj télenül, Tépd ki a gyökered és menekülj!« Ez, ha belegondolunk, szomorú messzeség és magaslat, hiszen egy vagy tíz vagy ezer »mandulafa« még talán megetheti, de az összes mégse futhat el se Skandináviába, se Patagóniába. A vers költőileg mégis hiteles, a modern individuummá növesztett (képzelt) mandulafa alakja hibátlan klasszikus formában, szellemes fordulatokkal, szép, költői nyelven tárja ország-világ elé a pillanatnyi helyzetet.”⁴³

A csoportok négy-négy verset kapnak: Kun három költeményét, valamint Janus Pannonius epigrammáját (*Egy dunántúli mandulafáról*).⁴⁴ Minden csoportnak választ kell adnia arra, hogy ki a versek beszélője, megszólítottja, mi a vershelyzet, s végül arra is, mi a kapcsolat a négy versszöveg között (versforma, műfaj, szóképek). A megbeszélés során Bertók László elemzése is megidézhető: megvitathatjuk, milyen közéleti témához kapcsolódnak, és miért tekinthetők hazafiasnak ezek a versek.

A második tanórán Kun szépprózája legyen a középpontban. A *Boldog Északot* érdemes a kötet fülszövege felől megközelíteni. A rövid szöveget – ez a Magvető Kiadó honlapján is elérhető –,⁴⁵ korábban, az alkotói portré elkészítése során már megismerhették a tanulók. Először közösen vitassuk meg, mit tudhatunk meg a regény témájáról, műfajáról, helyszíneiről és főhőséről. A tanóra nagyobbik felét szánjuk az *Epilógusra*. Talán meglepő, hogy a regénnyel való ismerkedést – a fülszöveg után – az utószó felől kezdjük, de az ilyen jellegű paratextus vizsgálata a diákok számára ismerős eljárás, például *Az ifjú Werther szenvedései* elemzéséből: Goethe regényében szerzői narráció keretezi a regényhőshöz köthető egyes szám első személyű elbeszélést. Az sem újdonság, hogy a műelemzés során említést teszünk a keletkezés körülményeihez kapcsolódó dokumentumokról, hallhattak erről például Stendhal *Vörös és feketejének* értelmezésénél, ahol a regény ötletét állítólag egy bírósági tudósítás adta. A talált kézirat toposza is felidézhető, akár a *Buda halála* bevezetője, akár Eco regénye, *A rózsza neve* segítségével. Kun *Epilógus*ának elemzése ugyanakkor azért is fontos, mert ez a regény egyetlen magyar vonatkozása, ennek nyomán igazolható, hogy az elbeszélői nézőpont is magyar.⁴⁶ A teljes utószó elemzésére azonban nincs szükség, elegendő, ha a szöveg első felével foglalkozunk. (BÉ, 421–427.)

Az *Epilógus* mellett érdemes közösen megvizsgálni a *Boldog Észak* borítóját, mely nemcsak a regény egyik helyszínét, de a fikcióteremtés működését is illusztrálja. A kötet nem ad róla tájékoztatást, mégis tudható, hogy a kép a világhíres urnesi templom díszítőelemei nyomán készült, amelyek egyébként az ötvenörés pénzérmén is helyet kaptak.⁴⁷ A regényben Aimé az idegenvezetés végén – mint fentebb már volt szó róla – húszörés érméket osztogat a turistáknak. Ilyen váltópénz azonban sosem létezett, ahogyan az urnesi dongatemplom megfeketedett domborművén sem látható emberalak. A fiktív dombormű egyike lehet azoknak a motívumoknak, amelyekről Kun az *Epilógus*ban ezt írja: „Szép számmal van persze olyasmi is, amit én találtam ki, néha csak azért, mert valamit le kellett kerekítenem vagy kipótolnom. Tehát a tényeket, amiket egész életemben szívből utáltam, még ha szenvedélyesen érdekeltek is, egy pillanattig sem tartottam tiszteletben. Kényemre-kedvemre felhasználtam őket, annak megfelelően, hogy mennyire lehettek segítségére fantáziámnak a szárnyalásban.” (BÉ, 428.)

A második tanóra végén a csoportok négy-négy regényrészletet kapnak.⁴⁸ A csoporton belül mindenkinek egyetlen szemelvényt kell a következő tanórára elolvasni. Elő-

⁴³ BERTÓK László, *A merész mandulafácska: Epigramma-pályázat Janus Pannonius pécsi újratemetése alkalmából*, Jelenkor, 2009/5, 588. Kun versfüzére ugyanebben a lapszámban olvasható: Jelenkor, 2009/5, 591.

⁴⁴ A versek a tancsomag mellékletében is megtalálhatók. [PDF, 11.]

⁴⁵ <http://kiadok.lira.hu/kiado/magveto/index.php?action=konyv&id=139420889> (2014.08.21.).

⁴⁶ A magyar nézőpontot Keresztesi József és Radnóti Sándor is hangsúlyozza az *ÉS-kvartett*ben. Lásd: *i. m.*, 21.

⁴⁷ Az urnesi templom díszítőelemei megtekinthetők a tancsomaghoz tartozó diasor-mellékletben. [PPT, 10–11.]

⁴⁸ A szemelvények és a kérdéssorok szintén megtalálhatók a tancsomag mellékletében. [PDF, 13–26, 27.]

zetes megfigyelési szempontok (narráció, szereplők) ennél a feladatnál is adhatók. A harmadik tanórán kerül sor a szövegek megbeszélésére, ehhez azonban új csoportalakítás szükséges: most azok alkotnak egy csoportot, akik azonos regényrészletből készültek fel. Az új csoportban a tanulók megbeszélhetik a szemelvény eseménysorát, majd együtt válaszolják meg a regényrészlethez kapcsolódó kérdéseket. Az óra második felében idézzük fel, milyen előfeltevések születtek a regényről a fülszöveg ismeretében. Ennek nyomán beszéljük meg közösen, melyik regénytípus sajátosságai érvényesülnek, és miként jelenik meg az idegenség témája a szövegekben. A narráció elemzésekor kitérhetünk az elbeszélő időszemléletére: az olvasmányélmény alapján a tanulók meg tudják válaszolni, hogyan és miért változik meg a lineárisan ábrázolt eseménysor. Érdemes rámutatni arra is, hogy a regény alcíme (*Aimé Billion mesél*) nemcsak az elbeszélő személyére, de a történetmondás sajátosságára is fgyelmezett.

Balajthy Ágnes értelmezése hívja fel a figyelmet, hogy a főhős alakjához „a fiktív világ szereplőjeként is mesei attribútumok társulnak, ám az elbeszélés is tele van szöve mesei kódokkal, így például a beszélő nevekkkel – a belterjes Bolond család a Bolond-vízesés mellett lakik, a járás középpontja Kakashalom, Aimé pedig épp Hamuvölgyben ment meg egy ősi dongatemplomot a tüztől. A mese műfaji jegyei a cselekményformálás szintjén is megjelennek: a férfinak, akárcsak a legkisebb királyfinak, hosszú, földrajzi távolságban is mérhető utat kell megtennie ahhoz, hogy végül nyugalmat találjon.” Balajthy a mesei motívumokhoz kapcsolja az átváltozásokat is, amelyek a regény második fejezetétől szintén a valóságközvetítés közegébe helyeződnek át.⁴⁹ Metamorfózisra a kiválasztott szemelvényekben is találunk példát a zombinak képzelt fogyasztóktól a babaházba költöző Koromfeketécskén át az életre kelt közsikláig, érdemes tehát megbeszélni ezeknek a motívumoknak a szerepét. Az elemzésnek ezen a pontján a *Szűlsz* kötet két említett verse is megidézhető.⁵⁰ A két versszöveg a regényhez hasonlóan mesei és mitikus motívumok sokaságát vonultatja fel. Ezek pedig a hétköznapi élethelyzetet megváltoztató csodaként tárulnak elénk, olyan fordulatként, amely szépséget, szorongást és iszonyatot egyesítve a lírai én – avagy a szerelmeskedő házaspárt szemlélő kisfiú nézőpontjával azonosuló beszélő (*Mese az átváltozásról*) – átváltozását is eredményezi.

A foglalkozást azzal zárjuk, hogy a következő alkalomra mindenki olvassa el a tanórán tárgyalt valamennyi regényrészletet. A negyedik órán a csoportoknak azt kell megvitatni, milyen sorrendben követik egymást a szemelvényekből megismert események. A sorrend megbeszélése után a főhős karakterterképét kell elkészíteniük és bemutatniuk.⁵¹ A feladat célja, hogy a tanulók képesek legyenek azonosulni az elbeszélővel, magukénak érezzék Aimé különleges helyzetét és látásmódját. A feladat kiegészíthető a regénybeli norvég társadalom jellemterképének megrajzolásával, amely lehetőséget ad az egyén és a közösség kapcsolatának megvitatására is.

Ha tanítványaink kedvet kaptak Kun regényének elolvasásához, az összegyűjtött ismeretanyag érettségi tétellel is bővíthető. A *Boldog Észak* témája – úgy tűnik – időközben otthonra lelt a kortárs magyar irodalomban, felszámolva a regény társtalanságát. Ajánljuk figyelmükbe Péterfy Gergely új, történelmi környezetben játszódó regényét, a *Kitömött barbárt*, amely néhány hónappal Kun műve után jelent meg, s amely Kazinczy és szabadkőműves barátja, az afrikai származású Angelo Soliman kapcsolatán keresztül mutatja be, hogy a másik ember elfogadásával miként ismerhetünk mindenkor – sajátos, kelet-európai tapasztalatként – saját idegenségünkre.

⁴⁹ BALAJTHY, i. m.

⁵⁰ A két Kun Árpád-vers – mindkettő a *Boldog Észak* ciklusból való – szintén megtalálható a tancsomag mellékletében. [PDF, 12.]

⁵¹ A jellemterkép készítéséről lásd: <https://www.youtube.com/watch?v=QvD2BvI766U> (2014.08.10.)

4. Irodalomjegyzék

4.1. Szemelvények

- KUN Árpád, *Boldog Észak*, <http://olvassbele.com/2013/12/23/kun-arpad-boldog-eszak-reszlet/> (2014.07.05.). [BÉ, 7–10.]
- KUN Árpád, *Boldog Észak*, Jelenkor, 2013/7–8, 725–728. [BÉ, 27–33.]
- KUN Árpád, *Boldog Észak*, http://konyves.blog.hu/2013/09/16/boldog_eszak_reszlet (2014.07.05.). [BÉ, 39–42.]
- KUN Árpád, *Boldog Észak*, <http://www.spanyolnatha.hu/archivum/2013-4/50/pen-tek13/boldog-eszak/3440/> (2014.07.22.). [BÉ, 70–75.]
- KUN Árpád, *Boldog Észak*, Élet és Irodalom, 2013/19, 15. [BÉ, 76–83.]
- KUN Árpád, *Boldog Észak*, <http://www.irodalmijelen.hu/2013-aug-9-1804/boldog-eszak-kun-arpad-regenye-reszlet> (2014.07.05.). [BÉ, 83–89.]
- KUN Árpád, *Boldog Észak*, Új Forrás, 2013/7, 49–54. [BÉ, 141–149.]
- KUN Árpád, *Boldog Idegen*, Ex Symposion, 2011/76, 54–61. [BÉ, 169–179.]
- KUN Árpád, *Felfüggesztett idő*, Irodalmi Jelen, 2012/6, 18–24. [BÉ, 183–188, 189–194.]
- KUN Árpád, *Boldog Észak*, <http://www.muut.hu/?p=3420> (2014.07.05.). [BÉ, 226–237.]
- KUN Árpád, *Boldog Észak*, Holmi, 2013/6, 768–772. [BÉ, 246–255.]
- KUN Árpád, *Boldog Észak*, <http://www.muut.hu/?p=2748> (2014.07.05.). [BÉ, 371–372, 375–377.]
- KUN Árpád, *Boldog Észak*, <http://www.litera.hu/hirek/kun-arpad-boldog-eszak> (2014.07.05.). [BÉ, 390–392.]

4.2. Értelmezések

- BALAJTHY Ágnes, *Az idegenség szelleme*, <http://www.muut.hu/?p=6963> (2014.07.07.).
- BÁN Zoltán András, *A megtalált Én*, Magyar Narancs, 2013/49, XI–XII.
- DEMÉNY Péter, *A nap ragyogó szilánkjai*, <http://www.muut.hu/?p=7065> (2014.07.07.).
- ÉS-kvartett Kun Árpád Boldog Észak című regényéről*, szerk. KÁROLYI Csaba, Élet és Irodalom, 2014/6, 20–21.
- GABORJÁK Ádám, *Aimé Billion mesél*, http://www.es.hu/gaborjak_adam;aime_billion_mesel;2013-11-27.html (2014.07.07.).
- GERŐCS Péter, *A pikareszk regény életigenlése*, <http://www.muut.hu/?p=6974> (2014.07.07.).
- GYÖRFFY Ákos, *Vudu és fjordok*, <http://www.litera.hu/hirek/fjordok-es-vudu> (2014.07.05.).
- HEVESI Judit, *Az ábrázolás otthonos érzéketlensége*, <http://www.muut.hu/?p=7071> (2014.07.07.).
- Most szólunk: BAZSÁNYI Sándor Kun Árpád regényéről*, <http://www.litera.hu/media/most-szolunk-bazsanyi-sandor-kun-arpad-regenyrol> (2014.07.05.).
- SÁNTHA József, *A médium*, Holmi, 2014/1, 113–117.
- SZÖRÉNYI László, *Kun Árpád: Boldog Észak*, Élet és Irodalom, 2014/20, 16.
- TARJÁN Tamás, *Egyenes adás*, <http://www.revizoronline.com/hu/cikk/4887/kun-arpad-boldog-eszak/> (2014.07.20.).

4.3. Interjúk

- BRAUN Anna, *A szeretett ember története*, <http://www.atv.hu/belfold/20140512-a-szeretett-ember-tortenete-egy-szokatlanul-boldog-magyar-regeny/hirkereso> (2014.07.05.).
- [DARVASI Ferenc], *Kun Árpád: Boldog Észak: Könyvbemutató*, <http://www.youtube.com/watch?v=TFDiIaQh-j8> (2014.07.05.).
- [ROSTÁS Eni], *Kun Árpád: A boldogság önmagában gyanús*, http://konyves.blog.hu/2014/05/17/kun_arpad_a_boldogsag_onmagaban_gyanus (2014.07.05.).
- JÁNOSSY Lajos, *Ihlethullámhosszon*, <http://www.litera.hu/hirek/ihlethullamhosszon> (2014.07.05.).
- KÁROLYI Csaba, „Nekem is ki fogják törölni...”: *Beszélgetés Kun Árpáddal*, Élet és Irodalom, 2014/22, 6–7.
- Kun Árpád: „Akár afrikai varázsló is lehetnék”*, <http://mno.hu/grund/kun-arpad-akar-afrikai-varazslo-is-lehetnek-1194432> (2014.07.07.).
- MARKÓ Anita, „Az érett férfikor műve”: *Kun Árpád író*, Magyar Narancs, 2013/49, X–XI.
- MARTON Éva, *Lobogó gyökérrel könnyű szállni: Beszélgetés Kun Árpáddal*, <http://www.revizoronline.com/hu/cikk/5105/beszelgetes-kun-arpaddal/> (2014.08.23.).
- MÁTRAHÁZI Zsuzsa, *A vudu és a szenvedés méltósága*, Könyvhét, 2013/3, 153.
- MÉNESI Gábor, *Megkérdeztük Kun Árpádot*, <http://www.barkaonline.hu/megkerdezteuk/3844-megkerdezteuk-kun-arpadot> (2014.07.05.).
- OSZTOVITS Ágnes, *Radikális happy end: Kun Árpád szeretne egyszer hazatérni*, Heti Válasz, 2014/4, 56–57.

A MERÉSZ MANDULAFÁCSKA

<http://www.jelenkor.net/archivum/2009/52/5>

Janus Pannonius: Egy dunántúli mandulafáról

Herkules ilyet a Hesperidák kertjébe' se látott,
Hósi Ulysses sem Alkinoos szigetén.
Még boldog szigetek bő rétjein is csoda lenne,
Nemhogy a pannon-föld északi hús rögein.
S íme virágozik a mandulafácska merészen a télben,
Ám csodaszép rügyeit zuzmára fogja be majd!
Mandulafám, kicsi Phyllis, nincs még fecske e tájon,
Vagy hát oly nehezen vártad az ifju Tavaszt?

(Weöres Sándor fordítása)

Kun Árpád: Az északi kishúg

Mandulafácskám, szörnyü merész vagy, mégis a húgod,
satnya barackfánk, itt növe jegesmacik és
Golf-áramlat sóhaja közt, sokkalta merészebb.
Főzve be lekvárját, nagykanalas mamikám
s buggyant, drága hazám jut eszembe, hol illene élnem,
hálnom. Mójjával vonz csak a nagy feladat.
Mandulafácskám, gondolj kishúgodra, ha fagy s a
termés túl keserű. Nyílj ki, jövök haza majd!

(Jelenkor, 2009/5, 591.)

Kun Árpád: Janushoz Vikingföldről

Jaj, Janus, ég a szemét, ha nem ember, Itália szerte,
s szép Pannónia csak bús sziveinkben egész.
Míg a csodát hazavártuk, másé lett az aranyhal.
Norvég nép örömet pénzeli Kőolaj úr,
boldog sportkocsikon ralliznak a jéghegyek alján.
Mandulafádat is át kellene hozni ide,
kapna üvegházat, pazar izzót téli sötétben,
s állna virágban, míg kívül ezüstlik a hó.

(Jelenkor, 2009/5, 591.)

Kun Árpád: Egy dunántúli mandulafához 2008 telén

Jóra ne számíts, semmi esélyed,
baltával jönnek rád a szegények,
vagy vérebbel óvnak a gazdagok,
és mégse kerülöd el a fagyot.
Elkerülöd? A telked eladják,
szép törzsed a földbe dózerolják.
Ne virágozz, ne pusztulj tétlenül,
Tépd ki a gyökered és menekülj!

(Jelenkor, 2009/5, 591.)

KÉT VERS KUN ÁRPÁD SZÜLSZ CÍMŰ KÖTETÉBŐL

<http://epa.oszk.hu/02300/02381/00011/pdf/>, <http://www.holmi.org/pdf/holmi2009-07.pdf>

Mese a világ leghosszabb alagútjáról

Innenső végén este volt, a túlsón
fényes nappal, mégsem az éjszakáról
beszélek, hanem a világ leghosszabb
alagútjáról Lærdal és Flåm között.

Behajtottam a föld alá, mint Orfeusz
és még annyi norvég. A holtakon kívül
traffipaxok vigyáztak rám. Lármát
hallottam a motorház felől, azt

gondoltam, a halálfélelem ugrott
át véremből a hűtővízbe, az lubickol.
Pedig a Száguldás Dzsinnje dörömbölt
a hengerben, hogy engedjem ki, menjek

kétszázhuszsal. Ablaktörlőm kobra lett,
táncolt, kígyómosolyra aludtam el.
Hiába jött az első Ébresztő Terem
kék reflektorral, pár kilométer után

a második vikingrózsaszínnel, a
dzsinn kétszázhuszsal az alagútból
az ezerszínű labirintusba röpített,
a traffipaxok pedig kisördögeként

lejjebb galoppoztak a pokolba.
A kereszteződésekben tábla állt,
egyiken tömeggyilkos voltam zöld
géppisztollyal piros mezőben, egy

másikon a Jóisten zebrán vezetett
át az üdvözültekig, és nem lapított
ki a súlyos bűnökkel megrakott kamion.
A dzsinn más életet választott nekem!

Zita elhagyott, Orsi meg nem egy norvég
lelkész küzdő felesége lett, hanem
az enyém, és gyerekeim anyja.
Bűneimet kisebb kiszereelésben

követtem el, szélvédőhöz csapódó
barátcinkének lettem a gyilkosa.
A világ leghosszabb alagútján túl
felvettem egy stoppost, önmagam.

(Műút, 2009/11, 35.)

Mese az átváltozásról

A kisfiú meglátta a szörnyet.
Egy megnyomorított, szegény sárkány
taraja, lángja és füstje nélkül
tekerdőzött a szülei ágyán.

Emberien csillogott a bőre,
s látta már zuhany alatt a testét
kezenként, lábanként, akkor mégis
maga volt a sírós idegenség.

Érezte, hogy tiltott helyre tévedt.
Ahol néha meglapulva aludt,
ott most a sárkány dült párnát, paplant.
Csak nyelte, nyelte aput és anyut.

Akik elvarázsolva sistergő
nyálától, sóhajtoztak, hörögtek,
de a torkán keresztbe akadtak,
és végül ők nyelték le a szörnyet.

Az cuppanva a hasukba csúszott,
hogy később majd kinyomják a vécén.
De ezt sose látta, félt, hogy egy nap
anyjából előbújik testvérként.

(Holmi, 2009/7, 910–911.)

KUN ÁRPÁD: BOLDOG ÉSZAK (RÉSZLET)

http://issuu.com/ujforras/docs/ufo13_7_ok

A bordeaux-i indulás utáni második napon érkeztem a dániai Frederikshavn kikötőjébe, ahonnét kompok indulnak Norvégiába.

A rakparton az út üres tengerbe folytatódott. A következő komp még nem futott be, de a várakozó sávokban már sűrűn álltak. Csak elvétve akadt egy-két autó, a legtöbb helyet kiránduló buszok foglalták el. Kiszállva az Opelből előrementem a buszok között, amelyek hosszan, némán sorakoztak. Mindegyiknek nyitva állt az ajtaja. Némelyikbe bekukkantottam, de az üléseken csak széthányt ruhát, fényképezőgépet, félig tele üdítőitalos üveget, megkezdett szendvicset láttam. Embert csak egyet, az egyik buszvezetőt, aki úgy szunyókált a vezetőülésen, mint egy ottfelejtett gondnok. Furcsa kisvárosban éreztem magam, amelynek a házait a lakóknak – számomra ismeretlen okból – hirtelen kellett elhagyniuk.

Hamarosan megtaláltam az eltűnt lakókat.

A várakozó sávban a buszok elejére értem, oda, ahol a kompjegyet meg kellett vennem a jegyautomatánál. A jegyautomata mellett acélvázaz épület állt. Az épület sötétített üvegfalai mögött árnyékok mozogtak. Belülről láрма szűrődött ki. Az árnyékok mozgásában, a lármban volt valami szokatlan, nem mindennapi, amit nem tudtam mire vélni. Utána akartam járni a dolognak, megkerestem a bejáratot. Be akartam volna menni, de nem tudtam, mert az ajtót elállta valaki.

Átlagos kinézetű, középkorú férfi volt. Színes, márkás edzőruhát és futócipőt hordott. A testtartásában volt valami ernyedség, amely ellentmondott sportos kinézetének. Tétovázva, lemondóan markolta a kilincset. A mozdulata alapján lehetetlen volt eldönteni, hogy inkább kifelé vagy befelé akar-e menni. Csak az látszott tisztán, hogy végtelen sok ideje van.

Az arcán kifejezéstelen mosoly ült. Hogy felvegyem vele a kapcsolatot, kéréstelenül is válaszoltam a mosolyára. Találkozott a tekintetünk. Az övé mérhetetlenül mélyről indult, mint a csecsemőké, akik még a születésük előttről néznek. Pillantása olyan átható volt, hogy azt hittem, az egész valómat befogja vele. Ha lelátott is a vesémig, akkor sem izgatták a titkaim. Az arcáról tökéletes közönyt olvastam le. Belém hasított, hogy én ezt a kifejezéstelen mosolyt jól ismerem. Hát persze! Ez Legba mosolya, amit élő emberek közül addig csak a nagyapámon láttam. A halottak arcáról azonban annál jobban ismertem. Rajtuk, hol halványabban, hol határozottabban, de mindig ott van. Hiába tiltakozott ellene az ép eszem, arra kellett rájönnöm, hogy az ajtóban álló ember halott. Ahogy elnéztem a sötétített üveg mögött mozgó árnyakat, azokról is ugyanezt kezdtem gyanítani.

Baljós sejtelmem támadt. Talpamon idegenné vált a föld érintése.

Félelem fogott el, hogy elég lenne egyetlen rossz mozdulat, és elszállnék a levegőbe, mint a pára. Próbáltam visszapergetni magamban mozzanatról mozzanatra az elmúlt két nap eseményeit, ami alatt keresztülutaztam Franciaországon, Belgiumon, Németországon és Dánián. Vajon az egyik autópályán nem baleseteztem-e, nem haltam-e meg? Nem történt-e velem valami jóvátehetetlen, amit most nem merek magamnak bevallani? Ami miatt a holttestem lemaradt útközben, és lelkemet csak az utazási vágy hozta el ideig? Az ing alatt a mellemlre tettem a tenyerem. Dobogott a szívem, a bőröm meleg volt. Lecsuktam a szemem. A benti sötétben egész valómmal éreztem azt az egyetlen forróságot, amit nem lehet összetéveszteni. Éltem.

– Bemehetek? – kérdeztem a halottat.

Többször, többféle nyelven feltettem a kérdésemet, de a halott nem válaszolt. Úgy tűnt, meg se hall. Továbbra is mozdulatlanul állt az ajtóban, kifejezéstelen mosolya szemernyit se változott, csak a szeme, melyet rám szögezett, rebtent meg néha.

Öblös dudaszó hangzott fel a távolból. A horizonton megjelenő komp jelezte az érkezését. Már meg akartam fordulni, hogy kíváncsiságomat feladva, visszainduljak az Opelhez, amikor az ajtó, melynek a kilincset markolta a tétova halott, kinyílt. Nagydarab nő jelent meg.

– Hát te meg hova szöktél? – kérdezte a halottól gyengéden, tettetett szemrehányással a hangjában. – Gyere, Arnfinn, neked is enni kell.

– Arnfinn él? – csúszott ki a számon.

A nőt nem lepte meg a furcsa kérdés.

– De él ám, már negyvenhat éve. Éppen tegnap volt Koppenhágában a születésnapja – válaszolta készségesen. Majd büszkén hozzátette: – Olyan egészséges, mint a makk!

Egy kendővel megtörölte Arnfinn nyálát, amely a résnyire nyitott, mosolyra álló szájából közben előszivárgott, és végigcsorogva az állon lecsöppenni készült.

Hármasban beléptünk az ajtón egy előtérfeleségbe. A nagydarab nő Arnfinnt egy székhöz vezette, ahova lenyomta a vállánál fogva. Színes zacskót vett elő, amelyben sűrű folyadék volt. Miközben felrázta, kedélyesen magyarázott:

– Arnfinn agysérüléssel született. Sírni, nevetni, beszélni nem tanult meg, és egyáltalán nem kommunikál. Viszont sokáig nagyon ügyesen elfogadta az ételt, ha eléje tették. Sajnos néhány éve már képtelen nyelni, ezért őt külön technikával kell etetni. Neki ez lesz az ebédje!

Cinkosan, kicsit titokzatosan mutatta a zacskót, mint valami különlegesen drága ínycsok falatot, amit földi halandó csak sátoros ünnepeken vehet magához. Felhúzta Arnfinn pálmafás pólóját a hasán, ahonnan egy beoperált csapféleség meredt elő. A zacskót egy műanyagcsövön keresztül rácsatlakoztatta a csapra, és finoman nyomkodni kezdte.

Arnfinn nyugodtan ült, arcán Legba kifejezéstelen mosolyával. Tekintete nem tükrözött vissza semmit. Azt se, vajon érzi-e, hogy a zacskóban lévő folyadék a csövön és a csapon keresztül lassan átfolyik a hasába. Csak azután pislogott néhányat, miután a zacskó kiürült, és a nagydarab nő lecsavarta a hasán lévő csapról a csövet. Ekkor remegés futott végig rajta. Egy, majd kis szünet után még egy. Mind erősebb és gyorsabb hullámokban görcsök jöttek rá. Legvégül az egész testében rángatózott. A nagydarab nőt cseppet sem lepte meg a reakció. Már az első remegésnél fekete bukósisakot csatolt rá, amely most kopogó ritmust verve csapódott oda a tarkónál a szék kemény támlájához.

– Ilyenkor többnyire epilepsziás rohamot kap, mivel az étkezések megviselik a szervezetét – világosított fel, miközben biztos kézzel tartotta Arnfinnt, aki enélkül rég leesett volna már a székről.

*

Arnfinnt legközelebb a kompon láttam viszont, a társalgóban. Az arcán változatlanul Legba kifejezéstelen mosolya ragyogott. Olyan elomolva ült a közben alátett tolészékben, hogy hajlamos voltam azt gondolni, hogy a kikötőben kapott roham a végsőkig kimerítette. Ennek azonban ellentmondott, hogy időként teljes erejéből megpróbált felállni. Ilyenkor megemelte a fenekét, és összevissza kaszált a két kezével. De mindig visszatottyant, mert egy övvel oda volt szíjazva a háttámlához.

A kiránduló buszok kisvárosának eltűnt lakói, akikből a kikötőben csak árnyékokat láttam a sötétített üveg mögött, szintén a társalgóban voltak. Róluk is kiderült, hogy nem halottak. Kezdeti tévedésemet mégse tudtam teljesen kivenni a fejemből. Akaratlanul is úgy láttam némelyiküket, mintha nem lennének élő emberek. Pedig éltek, csak, mint Arnfinn, értelmi fogyatékosok voltak, akiknek a látványához nem voltam szokva Afrikában. Eszembe jutott, amit nagyapám mesélt a dassa-zouméi nagy baobabfa oldalágán azokról az utazókról, akik a bnokimók között nem tudták eldönteni, hogy ki holt és ki eleven. Ilyen utazónak éreztem magam idefent Északon.

A bárpultnál a nagydarab nő mögött álltam sorban. Miközben kikerem a sörömet, ő pedig az üdítőjét, megint szóba elegyedünk. Ő ugyanolyan barátságos és beszédes volt, mint korábban. Amikor rákérdeztem, hogy kik ők, készségesen elmesélte, hogy norvégok, akik Nyugat-Norvégiából jöttek, a Fjord-vidékről, ahol a járások összeadták a pénzt, és elküldték nyaralni a fogyatékosait, akiknek ez privátul sokkal nehezebben menne. Pedig, gondoljak csak bele!, folytatta, nekik is hajszálra ugyanannyi joguk van a nyaraláshoz, mint akárki másnak a világon. A néhány száz fogyatékos, és ők százötvenen, az ápolók teljesen megtöltötték két egész szállodát a Kanári-szigeteken Las Palmasban. Az idő csodálatos volt, rengeteg fagyaltot ettek, sokat fűrdtek, jól érezték magukat. Egyszóval a nyaralás fantasztikusan sikerült. Egyedül a visszaúton akadt gond. A repülőgép technikai okok miatt Oslo helyett Koppenhágában szállt le, ahonnan busszal kellett továbbutazniuk. Most éppen arra készülnek, hogy közösen megnézzék a fényképeket a nyaralásról. Ha van kedvem, nyugodtan csatlakozzam hozzájuk.

Miért is ne fogadtam volna el a szíves meghívást? Odaültem a népes társasághoz.

Néhány fogyatékos az ápolók segítségével beállított egy hordozható számítógépet. Kihúzták a vetítővásznat. A nagydarab nő rákattintott az egérrre.

Az első képek még Oslóban készültek az indulásnál. Ezek alapján úgy tűnt, mintha a fogyatékosok átvették volna a repülőtér irányítását. Egyikük kölcsönként rendőrsapkában integetett, a másikuk beállt a pult mögé a csekkolásnál, egy harmadikuk vigyorogva terelte át a társait a biztonsági kapun. A következő képek a Las Palmas-i nyaralást mutatták. Az egymás mellett sorakozó járőkereteket a szálloda úszómedencéjénél. A beszűrt mankót a tengerparti homokban. A virágzó leander bokorba beesett hallókészülék közös keresését. Jégkrémet nyalogató társaságot egy szakasztott olyan nádtetős pavilon alatt, mint amilyen a cotonou-i misszió udvarán a keresztelő medencét takarta. Az utolsó képeken a búcsúest volt, ahol mindenki táncolni próbált. Ki tolészékben, ki mankóval, ki a maga lábán. Az egyik ápoló harmonikán, egy másik pedig négyhúrú norvég hegedűn, hardingfélán húzta a talp alá valót.

Amire a búcsúest táncolás képei megjelentek a vásznon, a társalgóban csúcsra ért a hangulat. Az Arnfinnhoz hasonló katatonokat nehezen lehetett kizökkenteni, csak néhányuk szeméből sugárzott valami tompa riadtság a szokatlan felfordulás miatt. A többiek viszont annál kitűnőbben szórakoztak. Magyaráztak, mutogattak, nevetgéltek, üvöltöttek. Sokan egyszerűen nem bírták az izgalmakat: a pelenkájukba csináltak, rohamot kaptak, dühöngtek, sikítottak, dobálták magukat. Az ápolók azokat, akik túlságosan kimerültek, felvitték a kabinba, azokat pedig, akik még bírták a mulatságot, nyugtatni és csillapítani igyekeztek szép szóval, simogatással, tablettával vagy injekcióval.

Pedig az összejövetel bombameglepetése még hátra volt. A vetítés végén a nagydarab nő, akiről közben kiderült a számomra, hogy a túravezető, poharát megkocogtatta a villájával. Csendet kért, mert, mint mondta,

valami fontos bejelenteni valója van. Ehhez azonban először be akarta mutatni az egyik velük nyaraló túratagot, Oddvart azoknak, akik esetleg még nem ismernék.

Oddvar tömzsi, Down-kóros férfi volt. Miután meghallotta a nevét, szégyenlősen az egyik játékautomata alá hasalt. A túravezetőnek kellett érte mennie, és Oddvar ápolójával együtt előcsalogatnia a rejtkehelyéről. Hármában sétáltak vissza a rákvörös, nagyokat pislogó Oddvarba karolva kétoldalt. A túravezető Oddvart és az ápolóját a mellettem levő két üres székre ültette, és a hosszúra nyúlt szünet után mesélni kezdett.

Oddvar egy fjord-vidéki tanyán nőtt fel Kakashalomhoz közel. A tanyát a szülei halála után az egyik bátyja vette át, hogy foglalkozzon a juhokkal és művelje a fenyves erdőt, ő pedig beköltözött a faluba, a bevásárlóközpont mellé, ahol egy hetven négyzetméteres, teraszos, összkomfortos garzont utalt ki neki a járás a betegsége miatt. Csakhogy Oddvar egész életét friss levegőn, a természet közelségében, a hegyek és a fjord társaságában töltötte. Nem érezte jól magát abba a szűkös garzonba beszorítva, ami a bevásárlóközpont parkolójára nézett, ahol naponta több tucat autó is megfordult. Sorvadozott, mint egy átültetett növény, amelynek az új föld nem megfelelő, a gondos öntözés, a tápoldatok ellenére sem. Először csak kisebb betegségek gyötörték, örökös nátha és megfázás, később a háta hasogatott, a feje fájt, majd asztmás lett, cukorbeteg, végül egy éjszaka olyan rosszullét jött rá, hogy helikopterrel kellett beszállítani a megyei kórházba. Az ápolója már az apróbb panaszok idején rájött, hogyan lehetne Oddvart újra egészségessé tenni. Kérelmet nyújtott be az önkormányzatánál, hogy Oddvar az igényeihez igazodó lakhatást kapjon a járástól. Azaz egy önálló házat kint a természetben. Az ápoló a járás nemleges válasza ellenére sem adta fel, Oddvarral együtt felsőbb fórumokon folytatták a küzdelmet a megfelelő elhelyezésért. A három éves kemény harc fordulójáról a megyei lap, a *Viking Tülok* többször részletesen beszámolt. A kérelem végül újra visszakerült a járás elé éppen a kanári-szigeteki nyaralás előtt néhány héttel. Oddvar fellebbezésének az ügyében a járás vezetőségének a nyári szabadságolások előtti utolsó ülésen kellett döntenie. Bár a megyei közvélemény egyöntetűen Oddvar mellé állt, a döntés kimenetele mégis erősen kétséges volt, mivel a járás legutóbb óriásit bukott tengerentúli értékpapírjaival a Wall Streeten, és a költségvetése emiatt meglehetősen zilálttá vált.

– A nyaralás az nyaralás – jelentette ki komolyan a túravezető, miközben végigpillantott a szavaira feszülten figyelő, kanári-szigeteki túrázókon. – Közben nem akartunk foglalkozni az üggyel. De így hazafelé tartva talán már nem árt, ha tudjunk, hogyan áll Oddvar szénája. Éppen ezért azt gondoltuk – vetett egy cinkos pillantást Oddvar ápolójára –, hogy itt az ideje megnéznünk közösen, vajon ír-e valamit az ügyről a *Viking Tülok* internetes kiadása.

A túravezető párnás tenyerét visszatette a számítógép egerére. Kinyitotta a *Viking Tülok* online-változatát a világhálón. A *Viking Tülok* aznapi számának címdala a vetítövásznonra ugrott. Egy kanári-szigeteki kép volt Oddvarról, aki önfeledten ropta a táncot a búcsúesten.

– De hiszen ezt a srácot mi ismerjük, nem igaz? – fordult oda a túravezető a meglepetten felmorajló hallgatókhoz. – Lássuk csak azt a képaláírást! – rikkantott fel, majd olvasni kezdte: – „Hároméves küzdelem után Oddvarnak végre van miért jókedvűnek lennie. A kakashalmi járási vezetés végre egyhangúan rábólintott önálló ház iránti igényére. A ház...”

A túravezető további szavait nem lehetett hallani a kitörő hangzavartól. Mindenki éljenzett, tapsolt, diadalittasan kiabált. Az ápolóknak hirtelen újra rengeteg tennivalója lett. Nyugtattak és nyugtatóztak, injekciókat fecskendeztek. Vitték fel a kabinjukba az elcsigázottakat. A túravezető gratulálni akart Oddvarnak, de az eltűnt a székről. Nem bírta a személye körül támadt hihetetlen izgalmakat, és az ünneplés elől bemenekült az asztal alá, ahol eltűnt a földig lógó asztalterítő mögött. Az ápolója félrehajtván a fehér vásznot, letérdelt, és tárgyalni kezdett vele. Amire engedélyt kapott, hogy bemásson hozzá a rejtkehelyre, majd negyedóra múlva kettesben előbújtak, már felbomlóban volt a társaság. A fogyatékosok kezdtek visszavonulni a kabinjukba az ápolóik oldalán. A számítógépet kikapcsolták, a társalgó elcsendesedett. Csak néhány csendes norvég részeg maradt a pohara mellett, akik nem tartoztak a kanári-szigeteki társasághoz, csak az olcsó dán sör kedvéért kompozta.

KUN ÁRPÁD: BOLDOG ÉSZAK (RÉSZLET)

http://exsymposion.hu/data/pdf_issue/2011_mint-a-norveg_-_pdf

Néhány nap alatt belerázódtam Hamuvölgynek, ennek a néhány házból álló tanyának kora őszi mindennapjaiba. Tudtam, hogy reggel kilenc körül kilép a házukból Jon Trygve, lábán színes strandpapucsban, amihez vastag gyapjúzoknit húzott. Bizonytalanul felül a biciklire, és imbolyogva, mint aki a következő pillanatban eldől, végigteker azon a százötven méteres úton, ami a házuk és a turisták számára fenntartott három vécé, egy női, egy férfi és egy mozgássérült között van. Fél tízre, tízre ragyogóra feltöri a kőpadlót a vécékben, ahol fotocella érzékeli a szükségét végzőt, akinek, amíg bent van, a szellőző a Peer Gyntből Solveig dalát zümmögve cseréli a levegőt. Fél tizenegyre már készen szoktunk lenni a gyümölcsös hűtőpult bepakolásával lent a kompkikötőben. Visszafelé jöve látjuk a szomszédot, aki utánfutós liftjével leemeli a vén kost az előző nap folyamán kopaszra legelt kamratetőről, és átszállítja egy másik házhoz. Időközben megérkeztek a litván vendégmunkások, és komótosan dolgozni kezdtek, Unni pedig már kinyitotta a kiállítást és a templomot, most pedig már azon aggódik, hogy az aznapi első turisták előtt visszaérjek. Mindig visszaérek, és körbevezetem őket. Ahogy később azokat is, akik az óránként érkező komppal újabb és újabb csoportokban jönnek egészen késő délutánig. Közben a szomszédnak sikerült áttennie a kost, és miközben az már harsogva új tetőn legel, ő kinyitja a kávézóját, gofrival, jégkrémmel és helyi málnából, eperből készült szörppel, lekvárral várja a turistákat. A legnagyobb sürgés-forgás közepén előkerül a tanya közös, háromlábú kutyája, az, amelyiknek a negyedik lábát amputálni kellett, mert egyszer vakmerőn szembeszállt egy rozsomákkal, amely Hamuvölgy határáig leereszkedett a hegyekből. Most a teraszon ülő turisták körül ugrál bukdácsolva, de sose orra esve, sajátos technikával, széles vigyorral a pofáján, farokcsóválva. Ez így megy késő délutánig. Akkor fordul az utolsó komp. De teljes csend Hamuvölgyben csak azután lesz, miután a litván vendégmunkásokat elviszi este a kisbusz a fjord végébe, ahol azok az éjszakát töltik.

Munka után fáradtan teszek még egy lazító sétát, miközben zibonganak a fejemben a napközben ismételtgett angol, norvég, német, holland, francia szavak a dongatemplomról. Kedvem lenne felmászni az örök tél birodalmáig, hogy életemben először igazi havat érintsek. Találok egy birkák kitaposta csapást, felkapaszkodok a hegyoldalban, hosszú kaptató után túljutok a fenyőhatáron, felérek a legelőkig, de a hófoltokkal tarkított sziklák ugyanúgy fölöttem vannak, csak egy hajszálnyival látszanak közelebbnek, mint az ég, ezért egy idő után mindig feladom és visszafordulok. Pár hónap múlva úgyszólván le fog hullni a hó, vigasztalom magam, és akkor lejjebb is találkozhatom a tünékeny kristályokkal.

Az egyik ilyen visszautamon felfedeztem egy kiálló ormot, amely fenyők és nyírfák takarásában meredezett, pár száz méterrel Hamuvölgy fölött. Fönről patak zuhogott rá, de nem bukott át rajta, hanem a sziklányi kő mély hasadékába eltűnt, hogy azután lent, az orom tövében bő vizű forrás bugyborékoljon elő a kövek közül.

Gondoltam, próbát teszek, hogy vajon ugyanaz a víz ömlik-e ki alul, amelyik felül befolyik. Fent belecsepegtettem a habokba néhány cseppet nagyapám egyik szeréből, lemásztam az orom lábához, és nagyot kortyoltam a forrás vizéből. Összerázkódtam az undortól. Úgy éreztem, mintha miniatűrre kicsinyítve a számba ugrott volna a szomszéd vén kosa, és döfködné a szájpadrólomat. Eszembe jutott, hogy a víz a fenti birkalegelőn bugyrogyan elő a köves talajból, ahol több tonnányi bárányanéjt áztat, miközben tucatnyi ágra bomolva lefelé csorog. A nyelvemen onnét van ez a kellemetlen birkaíz.

Néhány percet kellett csak várnom. Akkor megbillent fölöttem a szikla. Megtaszította az egyik vörösfenyő törzsét. A gyökérzet a lökéstől megreccsent odalent a földben, a korona pedig nagyot suhintva belengett fölöttem. Amire a fa megnyugodott, a szikla is visszamerevedett abba a mozdulatlanságba, ami a sajátja volt az utóbbi pár ezer évben, mialatt csak a belőle letört, apró köveknek szabadott elgurulniuk. Kis szünet után mégis újra billent egyet, aztán még egyet, megint egyet, hogy végül folyamatosan zötyögjön egy helyben.

Döngött alattam a föld, a vörösfenyő gyökere recsegett-ropogott, túleveles ágai kaszáltak össze-vissza. A közelben álló fák hajladoztak, de még a barnuló páfrányok is, mint csapkodó legyezők, susogtak. Abban a pillanatban biztos voltam benne, hogy nagyapám cseppjei a titokzatos földalatti úton keresztül leértek, és a szerből annyi, amennyi elég a látomáshoz, bejutott a szervezetembe.

A forrás medencéjénél ültem, amelyben a rázkódástól megtört a kristálytisza víz, de nem lett zavaros, csak a medence fenekén csörögtek a kavicsok, mint az összerázott üvegyöngyök. Földmorzsa, mohadarabok hullottak a nyakamba. Néhány nagyobb kő is leesett mellettem. Tompán döngve a talajon gurult lefelé, addig, amíg meg nem akadt az aljnövényzetben vagy egy fatöncön. Ezek közül a kövek közül bármelyik elég lett volna, hogy betörje a koponyámat, de azért sem volt kedvem felállni, és arrébb menni. Nem éreztem sérthetetlennek magam, de arra gondoltam, hogy legyen, aminek lennie kell. Vak bizalommal vártam a sorsomat.

A szikla egy idő után lecsillapult, rázkódott egy utolsót, és megpihent. A környező fák, páfrányok megnyugodtak. Az oldalra dőlt vörösfenyő csendesen feküdt, kifordult gyökere most az ég felé kapaszkodott.

A kavicságyból feltörő forrás másképpen mormolt, sokkalta hangosabban, mint korábban. Minél tovább, minél figyelmesebben hallgattam, annál tagoltabbnak tűnt a zaja. Egy idő után biztosra vettem, hogy ezzel a mormolással maga a fölém magasodó szikla akar közölni velem valamit. Tudtam, hogy elmélyült odafigyeléssel még azt is pontosan ki lehetne venni, hogy mit. Csakhogy erre az odafigyelésre az én képességeimből nem futotta, ehhez legalább egy nagyapám kaliberű varázslóra lett volna szükség. Én, aki annyi nép nyelvét beszéltem, a

szikla mondanivalójából, amit a víz nyelvén fejezett ki, egyetlen apró bugyborékolás értelmét se foghattam fel. Sőhajtva felálltam, és kissé restelve modortalanságomat a szikla előtt, amely még mindig ugyanúgy mondta a magáét, elindultam lefelé.

Unni az első éjszakát követően a tanyájuknak nem a főépületében szállásolt el, ahol ők laktak, hanem abban az apró házban, amely ugyanúgy, ahogy a többi hamuvölgyi portán, az ő udvarukon is ott állt, azaz az egyikben azok közül a hajdani élelmiszertároló kamrák közül, amelyeknek a tetőit a szomszéd kosa végiglegelte. Ezek a kamrák a hűtőszekrény és a fagyasztóláda megjelenése után elvesztették eredeti rendeltetésüket, amolyan másodikká alakították át őket, még hozzá legtöbbször babaházzá, amely a gyerekek birodalma lett. Nem volt ez másként Unniéknél sem, az ő lányuk játszott benne, amíg kicsi volt, de, mivel szellemileg soha nem nőtt ki a gyerekkorból, felnőtként is szívesen időzött benne olyankor, amikor hazalátogatott hétvégén a szüleihez.

Nagyapám elméletét a rajtunk átsuhanó szellemekről, akiket tévesen legszemélyesebb érzéseinknek hiszünk, jól illusztrálta a lány dühkitörése a reggelinél, ami ugyanolyan gyorsan elmúlt, ahogy jött, és nyoma se maradt. Vigyorogva bólogatott, amikor Unni megbeszélte vele, hogy ezután az ő babaházában fogok majd aludni. Láttam rajta, hogy ettől kezdve úgy mustrálgat, mint az új, életnagyságú néger babáját. Mielőtt Jon Trygve a fekete Mercedesszel levitte volna a vasárnapi utolsó komphoz, hogy hazatérjen Kakashalomra, a járásközpontba, ahol hét közben lakott, lelkesen pakolta bele a zsákba a játékaik egy részét, hogy helyet szorítson az ágyamnak, amelyet felhoztam a pincéből és beállítottam a babaházba.

Az ágy, amelyről százkilencven centiméterrel mindkét végén lelőgtam, hatalmasnak hatott a többi bútorhoz képest, mivel azok mind babákhoz voltak méretezve. A hintaszéken plüss elefánt, zsiráf, meg egy mindegyikük-nél nagyobb csibe osztozott, a toalettsztrálnál hajás baba szépítkezett, a kisszéknyi asztal miniatűr étkészlettel volt megterítve, a konyhapulznál alvóbaba mosogatott félig lehunytt szempillákkal. Eleinte, amíg bele nem szoktam az idebent uralkodó méretekbe, aránytalanul nagynak éreztem a testemet. Lábujjhegyen léptem be, egyből végignyúltam az ágyon, és lehetőleg meg se moccantam többet, nehogy ormóttan mozdulataimmal felborítsak és eltörjek valamit. Az volt az érzésem, hogy a Hőfehérke és a hét törpe meséjének egyik sajátos változatában szerepelek, és valójában a törpék házába csöppentem, a törpékébe, akik, ha hazaérnek, nagyon meg fognak rémülni tőlem, mert én sajnos a Koromfeketécske vagyok.

Miután aznap este modortalanságommal otthagytam a sziklát, amelynek a szavait nem érttem meg, visszaereszkedtem az egyik birkák kitaposta csapáson Hamuvölgybe. Hazaértem Unniék portájához, bementem a babaházba, és lefeküdtem. A fáradságtól azonnal elnyomott az álom, de nemsokára arra riadtam, hogy valaki szuszog az ágyam alatt, mégpedig pimaszul mindig olyankor, amikor megmozdulok. Ha teljes testemmel átfordultam, nagy volt a szuszogás, ha csak az arcomat vakartam, alig hallható. Tulajdonképpen azóta, amióta a babaházban aludtam, egyfolytában hallottam ezt a zajt, de nem tulajdonítottam jelentőséget neki. Ekkor viszont határozottan zavart. Mit zavart? Bosszantott. Mintha végre belejöttem volna a szerepembe, és valóban én lennék Koromfeketécske, a félig ember, félig óriás néger, lelőgtattam fürtös hajú kobakomat oldalra, és dühösen bekukucskáltam az ágy alá, hogy megnézzem, ki meri háborgatni jól megérdemelt nyugalmamat.

A fehér éjszaka derengése az ágy alá nem hatolt be, semmit se láttam. Jobb karommal benyúltam, és módszeresen végigfuttattam az ujjbegyeimet a padló lakkozott deszkáin. A szuszogás mindeközben vakmerő pimaszsággal folytatódott tovább, ugyanúgy, ahogy eddig, a mozdulataim ritmusára. Mintha közben, amíg aludtam, megjöttek volna a törpék, akik ahelyett, hogy megrémültek volna, inkább az ágy alá bújtak, és most ezzel a szuszogással akartak csúfot üzni belőlem.

Megakadt a kezem valami puha, bársonyos csomóba.

A norvég útikönyvek kulturális összefoglalóiban eleget olvastam a trollokról, ezekről a ronda kinézetű, ostoba óriás manókról, amelyek az ősidőkben rejtőzködő, erdei életet éltek, és csak ha feldühödtek, rontottak be törve-zúzva emberi településre, hogy azután mára giccses szuvenír figurákká korcsosuljanak. Az ágy alól egy ilyen norvég manót, egy trollt halásztam elő. Plüssből volt, hasába szerelt érzékelővel, amely a környezet apró rezdüléseire reagálva hangot adott. Ahogy kiléptem vele a babaház ajtaján, úgy sivített, mint egy varacskos kismalac, amelyet sziklapiton teker körbe, és lassan agyonszorít. Én semmi ilyet nem terveztem, egyszerűen letettem odakint az udvaron egy nagy, lapos kőre. Úgy gondoltam, hogy a kő garantáltan nem rezeg be a mozdulataimtól, és a troll hasában levő érzékelőnek nem lesz mire reagálnia. Miután a plüssstroll hatástalanításával végeztem, szétterpesztettem a lábaimat, és nagy sugárban a málnavesszők közé vizeltem.

Azt hittem, hogy most már nyugodtan alhatok tovább reggelig, de alaposan tévedtem.

Ezúttal arra riadtam, hogy döng a tető a fejem fölött, és kolompszót hallok. Újra felkeltem, kiléptem a babaház elé, és, a hang irányába fordulva, megláttam, hogy pár méterrel a talajszint felett, szárnyak nélkül legelnek.

Hát persze, hogyan is felejthettem el! Aznap reggel, miközben a kávémat kortyoltam a babaház teraszán, a szomszéd a traktorjával bevontatta mellém a liftes utánfutót, rajta a zöldrácsos birkaszállító ketreccel, a ketrecben pedig magával a vén kossal. A liftet azután a hidraulikus karral úgy állította be, hogy a zöld ketrec egy magasságba emelkedjen a tetőn lévő aprócska legelővel, majd kioldotta a ketrecajtó mágneszárját. A vén kos szokva volt a magassághoz, meg éhes is lehetett, tétovázás nélkül átugrott a tetőre. Az ugrásba az egész babaház beleremegett. A szomszéd, észrevéve, hogy leteszem a kávécs bögrét az asztalra az esemény hatása alatt, huncut mosollyal megjegyezte, hogy nem kell félnem, nem fog kéretlen látogató pottyanni a nyakamba.

A vén kos alatt valóban nem szakadt be a tető. Viszont a napközben lelegelt vadvirág és zsenge fű kérődzésével éppen az éjszaka közepére végzett, és megint legelni támadt gusztusa. Kolompszóval, dübörögve odavissza vonulni kezdett a tetőn. Amikor kiléptem, megakadt a falat a szájában, vetett rám egy lesújtó pillantást odafönről, majd bizalmatlanul végigmért. Miután megbizonyosodott, hogy érdektelen vagyok a számára, visszahajolt legelni.

Megfordultam, hogy én meg visszatérjek aludni, amikor a troll újra szuszogni kezdett. De nem azért panaszkodott, hogy kivettem a szűrét, hanem az élettelen tárgyak együgyűségével még mindig csak a mozgásra reagált. Tette ezt annak ellenére, hogy a mozdulatlan kövön ült. A troll fura viselkedésének a rejtélye csak egy pillanatig tartott, a következőben már magam is éreztem, hogy remeg a föld a talpam alatt. Ekkor a troll már sivített, de felmorajlott a hegyoldal is a fenti nyírek és fenyőfák felől. Akkor dübörgés támadt, mintha a Hamuvölgy feletti hegy akart volna leszakadni erdőstől, legelőstől, gleccserestől.

– Édes Legbám! – gondoltam magamban –, hát ezt akarta elmondani nekem a szikla.

A fjordvidék legnagyobb eseményei a hegyomlások. Megegett már, hogy egy teniszlabda nagyságú kő, magasról indulva, és szerencsétlenül pattanva meg, képes volt agyonsújtani egyenként egy kétgyermekes családot, amely a hullás pillanatában éppen arra autózott. Máskor a meginduló kőgörgöttegek egész tanyákat temettek maguk alá. De Hamuvölgyben akkor éjjel az a negyventonnányi szikla, amely felébredt több ezer éves mozdulatlanságából, olyan kíméletesen dübörgött keresztül a házak között, hogy egyetlen haja szála se görbült meg senkinek, és még különösebb kárt sem okozott. A megyei lap, a *Viking Tülok*, amelynek a soron következő számában címlapsztori lett az eset, aprólékos térképen rajzolta fel a legördülő szikla útvonalát. Eszerint a szikla mindig jó helyen változtatott irányt, hol Unni teraszos virágágyásában, hol egy másik sziklának ütközve. Olyan szerencsés cikkcakkot írt le, hogy csak néhány gyümölcsfát és egy villanyoszlopot döntött ki, valamint rípiyára törte azt a rozzant szerszámoskamrát, amelyet Unniék szomszédja, saját bevallása szerint, éppen másnap tervezett lebontani. Pedig, ha egyenes vonalban görgött volna le, nemcsak Unniékat és a szomszédjukat lapította volna össze a házukkal együtt, hanem Norvégia egyik legféltettebb kincsében, az arrébb vontatott dongatemplomban is helyrehozhatatlan kárt okozott volna. Nem csoda, ha a *Viking Tülok* mindezek után a sziklát kedélyesen, szinte becézve csak Nagy Kavicsként emlegette. Kiderítette róla, hogy tulajdonképpen már az ötvenes években bemérték, és instabilnak minősítették a geológusok. Az eltávolítását azonban hiába sürgették, akkoriban nem volt rá pénz. Amikor meg már lett volna, mindenki megfeledkezett a Nagy Kavics kellemetlen jelenlétéről Hamuvölgy felett.

A Nagy Kavics egészen a kompkikötőig gurult. Ott azért nem esett bele a fjordba, mert a parton egy nagyobb lapos területet talált, a turisták számára kiépített parkolót, ahol vízszintesen görgögtve elvesztette a lendületét, és végül az egyik keskenyebbik oldalán, mintha csak tétovázna, hogy forduljon-e még egyet, billenő helyzetben megállt.

Az aznapi utolsó turisták a dongatemplomnál egy dél-európai csoport tagjai voltak. Kiszállva a spanyol rendszámú kirándulóbuszból, gyanakodva méregették a templom hült helyén az alapokat, és a széthányt kövek között a litván vendégmunkásokra, akik a szerszámaikat rendezték össze az egész napos munka után, olyan szemrehányó pillantásokat vetettek, mintha legalábbis ők bontották és hordták volna el a templomot. Mielőtt a pénztárnál leemeltem volna közös bankkártyájukról a jegyek árát, amely egy közepes benini vagyonnak megfelelő összeg volt, igyekeztem gyorsan összefoglalni a templom körüli, szerencsétlen helyzetet. Angol beszédem után, amit a túravezető fordított, általános felháborgás támadt a csoportban.

Franciásan hangzó, furcsa spanyoljuk alapján arra következtettem, hogy katalánok lehetnek. A fejemben kavarogó nyelvek miatt nem volt egyszerű megtalálnom agyam egyik eldugott rekeszében a spanyoltudásomat, de valamit mégis sikerült előhalásznom. Katalántudás híján franciául törve a spanyolt, dicsérni kezdtem nekik Barcelonát, majd a Sagrada Família-bazilikát, Antoni Gaudínak, ennek a nagy katalán művésznek az utólráhetetlen remekművét. Az egész csoport, mintegy varázsütésre, megenyhült, mégis rábólintottak, hogy emeljem csak le a jegyek árát közös bankkártyájukról. Amikor mondtam, hogy én fogom végigvezetni őket, engedelmesen felsorakoztak mögém, és hálásan csillogó szemmel követtek az építkezési területen keresztül a ribizlibokrok takarásában megbúvó templom irányába. A domborműnél befejezve a látogatást, még hosszan elbeszélgettünk franciául, amire az idegenvezetés közben azért váltottam át, mert többen határozottan azt állították, hogy anyanyelvük, a katalán sokkal inkább hasonlít a franciára, mint a spanyolra, és ezért ők jobban értenek franciául. Nemsokára néhány üveg behűtött cava, egyfajta katalán pezsgő is előkerült, és egyszerre csak azt vettük észre, hogy elment az aznapi utolsó komp, amellyel a katalánok vissza akartak volna térni a fjord másik partján lévő szállásukra. A hamuvölgyi fjordágot megkerülni már túl késő lett volna, így csak a kompkikötőben levő parkolóig jutottak, ahol folytatták még a poharazást, megvacsoráztak és a buszban töltötték az éjszakát.

A parkolóba beguruló Nagy Kavics karnyújtásnyira állt meg a buszuk mellett, de ők a megívott pezsgőtől olyan édesdeden aludtak, hogy az egész földindulásból semmit se vettek észre. Akkor kezdtek ébredezni, amikor a megyei katasztrófavédelem helikoptere leereszkedett mellettük. De a norvég hangzavar és az angolul odavetett, rövid magyarázatok alapján még sokáig elképzelni se tudták, honnét került oda az az óriási kő, amelybe majdnem belefejtettek, amikor félálomban lebotorkáltak a buszlepcsőn.

Jóval később vetették csak sűrűn a keresztet, és mormoltak hálaimát. Ugyanúgy megrendültek, ahogy egész Hamuvölgy. Nem mentek el a másnap déli, első komppal, ott maradtak a délután rendezett áhítatra is. Unni azelőtt, hogy gondnoknő lett volna, vándor hittérítőként évekig élt a lappok között Észak-Norvégiában. Bár hivatalosan nem szentelték fel, jártas volt a liturgiában. Így ő tartotta az aznapi áhítatot a tanya imaházában, ahol a hamuvölgyiek és a katalánok közösen mondhattak köszönetet Istennek azért, amiért ilyen szerencsésen átvészelték a hegyomlást.

Az áhítat végére befutottak a tűzszerészek, akik lyukat fúrtak a kőbe, a lyukba dinamitot tömtek, és vastag, acéldróttal megerősített gumiszőnyeget borítottak a Nagy Kavicsra. A Nagy Kavics a robbanás pillanatában utoljára még megmozdult. Néhány centire elemelkedett a parkoló aszfaltjától, feldobta magát, mint egy halálra sebzett sárkány, majd darabokra hullott. A robbanás zajának elmúltával még hosszú percekig hallani lehetett, ahogy a megbolygatott kő agonizálva tovább hasadozik a gumiszőnyeg diszkrét takarásában.

Szellemeim legtöbbje, azok is, amelyeknek legtovább tartott a Beninből idáig vezető út, akkorra már utolértek Hamuvölgyben. Egyesek végleg elmaradtak, miközben csatlakozott hozzám néhány új is. Régi szellemeim egyike hatalmasra nőtt, fölém tornyosult, és mennydörögve arról kérdezett, hogy valóban itt van-e a helyem Hamuvölgyben. Amikor a Nagy Kavics megindult, nemcsak a hamuvölgyi hegyoldalon gördült végig, hanem mintha a szívemről is leesett volna. Határtalan megkönnyebbüléssel néztem a babaház ajtajában állva, hogyan dübörög ki az erdőből, görgög egyenesen a dongatemplom felé, változtat irányt az utolsó méteren Unni teraszos virágágyásában, veti be magát a házak közé, és hogyan tűnik el a kompkikötő felé, a szilvafák között. Akkorra már kész volt bennem a válasz, amitől a fölém tornyosuló szellem nagy része elillant, és apró ködpamaccsá zsugorodott.

Itt idegenben, a norvégiai Hamuvölgyben sikerült végre megszélídenem az Idegenség Szellemét. Az Idegenség, amely egész életemben fojtogatott, attól kezdve a bokámhoz dörgölődött, és azzal biztatott, hogy hamarosan hazatalálok. Nem lehet véletlen, suttogta behízelgő hangon, hogy hasonmásom már kilencszáz év óta ott vár a dongatemplom domborművén.

KUN ÁRPÁD: BOLDOG ÉSZAK (RÉSZLET)

<http://www.irodalmijelen.hu/digital/128/oldalak/ijjun2012-lapozo.pdf>

Unni időnként rohamszerű nyugtalanság vett erőt. Napközben általában a számítógép előtt ülve szerkesztette a járási evangélikus gyülekezet újságját, de néha, kiszámíthatatlan időközönként felpattant, átszaladt hozzám, aki, ha nem jöttek turisták, a szuvenírboltban lógtam a lábam a pénztárgép mögött. Miután berontott, ugyanazzal a riadt szemmel, mint amit rozsmákra hasonlító lányánál megfigyeltem az első hamuvölgyi reggelen, olyasféle kérdéseket tett fel vádló tekintettel, hogy vajon a templom riasztóját rendszeren átkapcsoltam-e nappali állásba, vagy, hogy a hatnyelvű templomismertető brosrából van-e elől olaszul elég arra az esetre, ha beállítana egy bizonyos kirándulóbusz Milánóból, ahonét pár napja e-mailt kapott, amit azóta már nem talál, mert véletlenül kitorölhette a levelezésből. Hetente egyszer-kétszer zaklatottan fel szokta tépni azt a borítékot, amelyet előző nap saját kezűleg pecsételt le a bevétellel. Végzetes számolási hiba után kutatott, a Kényszerképzet Szelleme arra utasította, hogy újra leellenőrizze a tételeket. Ezen rohamai alkalmával sűrűn emlegette, szorongva a mulasztása miatt, a tűzvédelmi oktatást, amin az előírás szerint a legelső munkanaponom részt kellett volna vennem.

A tűzvédelmi oktatásra végül a legutolsó munkanaponom került sor. Egyszerűen azért, mert a járás egyetlen hivatásos tűzoltója egészen addig szabadságon volt. A Norvég Tüdő- és Szívbetegség Országos Egyesületének, a NTSZOE-nek azt a gyalogtúráját kísérte végig önkéntes szervezőként, amely minden évben a földgolyó más-más egzotikus helyén visz keresztül, és amely azon a nyáron történetesen a Kilimandzsáró kíméletes megmászását jelentette a legbarátságosabb lejtő felől, ahogy azt Unni egyik elejtett megjegyzéséből megtudtam.

A járási tűzoltó nem komppal jött, hanem megkerülte a hamuvölgyi fjordágot. A közbeeső tanyákon megállt, lelkiismeretesen letisztogatta a bemocskolódott tűzcsapokat, és leellenőrizte, hogy üzemképesek-e. Szolgálati, piros mikrobuszával, amelynek tetején takaros, kihúzható létra feküdt, a litván vendégmunkások csörlője mellett megállt, és mielőtt levette volna a gyújtást, egy pillanatra bekapcsolta a szirénát, amitől az felvijjogott, és megfordult a lámpaburában néhányszor a parázspiros fény.

Unni kiment hozzá, bevezetette a szuvenírboltba, leültette közém és Jon Trygve közé az odakészített székre, ő pedig rögtön belevágott az elméleti oktatásba. Átfogó bevezetővel kezdte tűzről, vízről és a tűzoltás általános elméletéről. A bevezető után ecsetelni kezdte a dongatemplomok speciális helyzetét, mint olyan objektumokét, amelyek faszerkezetük miatt különösen tűzveszélyesek. Miközben beszélt, rövidre nyírt, összes bajusza vidáman ugrált, apró szeme pajkosan csillogott, mintha a komoly mondanivaló alatt végig valami huncutságon torné a fejét. Egy idő után szórakozottan a kezébe vette az övében lógó, apró tűzoltócsákányt, és amikor a hamuvölgyi templom tűzvédelmének a bemutatására tért, lóbálni kezdte.

A hamuvölgyi templom tűzvédelme aprólékosan kiépített, hajszálpontos rendszerként működött. A hő- és mozgásérzékelő kamerák, valamint a füstjelzők a legkisebb gyanús jelre értesítést küldtek a megyei központ ügyeletének. Leheletfinom beállításuknak köszönhetően pontosan bemérték az érzékelt veszély nagyságát, és ehhez igazítva, miközben működésbe hozták a szirénát, fokozatosan beindították a háromféle oltási rendszert. Nevezetesen először azokat a fűvókákat, amelyek közönséges vizet spricceltek, másodsor azokat, amelyek tűzoltó habot lövelltek, harmadszor pedig azokat, amelyek tűzelfojtó füstöt bocsátottak ki. Ezek az automatikusan működő rendszereken túl különböző, kézzel kicsavarható tűzoltótömlők és poroltók voltak még a templomban és a templom körül elhelyezve, a főbejáratnál szemben pedig egy földbe süllyesztett vízágyú.

Az elméleti oktatás végeztével kimentünk a szuvenírboltból, és a templom nélkül maradt kőalap mellé vultunk. A tűzoltó kinyitott egy pléhládát, kihúzta a lábából a laposra összecsavart víztömlőt és kipróbálta, majd sorban Unni, Jon Trygve és az én kezembe nyomta, hogy mi is kövessük a példáját. Mivel a templomkertben voltunk, amely a norvégoknál maga a temető, ezért olyan szabadon maradt területre kellett irányítani a tömlő fejét, ahol nem álltak sírkövek. Ennek ellenére nekem minden feltűnés nélkül mégis sikerült kimosnom a bő vízsugárral a földből egy aprócska csontot, amelyet zsebre tettem, anélkül hogy a többiek észrevették volna. Később, amikor este a babaházban jobban szemügyre vehettem, elégedetten állapítottam meg, hogy a csont apró gyerekállkapocs, amelyen gyöngyökként sorakozott tíz fénylő tejfog.

A földbe süllyesztett vízágyúval a tűzoltó csak egy rövid, néhány literes próbálóvést adott le, hangsúlyozva, hogy azt csak hivatásos állományú szakember kezelheti, mert olyan erős nyomás alatt van, hogy kárt tehetne magában az oltás alatt álló objektumban is. Jelen esetben egyetlen rossz mozdulat elég lenne hozzá, hogy a lövése szétzilálja az alap több mázsás köveit, és az összes litván vendégmunkást a csörlőjével együtt lesodorja a templomdomb alá.

A félelmetes erejű vízágyú kipróbálása után kimentünk a templomkert melletti birkalegelőre, ahol egy bucka mögött földbe épített csapóajtó nyílt. A tűzoltó olyan titokzatoskodó arccal nyomta be a digitális zár kódját, hogy az ajtó modern kinézete ellenére azt hittem, kincseskamrába vagy régi kriptába lépünk be. A berezonáló, fényes acéllépcsőn leereszkedve láttam csak, hogy egészen máshová érkeztünk: a hamuvölgyi templom tűzvédelmének vezérlőtermébe. A terem egy óriási bunker volt több méter mélyen a birkalegelő szintje alatt, kiöntött, vastag betonfalakkal. Ezek közül az egyiket teljes egészében elfoglalták a szabályozó és mérő rendszerek kijelzői. Mutatók rezegtek a skálán, és jártak körbe, digitális, piros számok világítottak vagy villogtak sötét alapon, tűrajzolt diagramot három lecsavarodó papírtekercsre. Miközben én és Jon Trygve báván megálltunk a lépcső

alján, a tűzoltó és Unni fontoskodva az irányítópult képernyője elé léptek. Unni okoskodott egy sort, miközben a tűzoltó ráhagyott mindent. Fürgé kézzel babrált a számítógép egerén, majd felnézett, és sóhajtván közölte, hogy a tűzvédelmi rendszer jelenleg sajnos csökkentett kapacitással üzemel, tekintve, hogy magát a dongatemplomot arrébb vontatták, és az ideiglenes helyen nem lehetett ugyanúgy kiépíteni a teljes rendszert. Ráadásul a Nagy Kavics egy hete kidöntötte azt a villanyoszlopot, amelyen Hamuvölgy rácsatlakozott a megyei hálózatra, és még csak részlegesen állították vissza az áramszolgáltatást.

A vezérlőteremből feljövve elvonultunk Unniék udvarára a próbaoltáshoz. A tűzoltó egy üres, rozsdásodó kátrányos hordóba, szakasztott olyanba, amelyet nálunk Beninben tűzrakásra használnak éjszakánként, beledobott egy csomóval Jon Trygve régi, gépszíros rongyaiból, és meggyújtotta őket. Amikor a kormos, fáradtan égő lángok magasra csaptak, poroltót ragadott, kihúzta a biztosítószegyet, lenyomta a kart, és a kispriccelő, sűrű gomolyaggal elfojtotta a tüzet. Aztán megint rongyokat vett elő, mindenkinek sorban készségesen újra és újra meggyújtotta őket, mi pedig Unnival, Jon Trygvével gyakorolhattuk a poroltó készülék kezelését.

Még mindig nem láttam havat, a télről pedig csak hozzávetőleges fogalmaim voltak, viszont izgatottan vártam már mind a kettőt. Elnézve a pár lépésnyi területet, ahol a füvet és a kátrányos hordót vastagon belepte a tűzoltópor fehér takarója, úgy éreztem hirtelen, mintha nem is tűzvédelmi oktatáson vennék részt, hanem valami ősi norvég szertartáson, amelyben a résztvevők meg akarják nyerni a nemsokára megérkező tél szellemeinek a jóindulatát.

Megérzésemet azonban semmi sem igazolta. A tűzoltó viselkedése egészen másról árulkodott. Mindig felragyogott a szeme a hordóból előcsapó lángok láttán, és miután kialudtak, nem csökkenő hévvel keltette életre őket újra meg újra, úgy, mint egy szenvedélybeteg, aki hosszú szünet után hozzájut a szeréhez.

A végeérhetetlen tűzoltási gyakorlatnak azzal lett vége, hogy megszólalt a tűzoltó szolgálati mobilja. Nem a megyei központból jött a riasztás, csak Kakashalomról, a járásközpontból hívta az egyik ismerőse. Az történt ugyanis, hogy a bevásárlóközpont mellett egy macska felmászott az egyik nyírfa tetejére, és nem mert lejönni. Már a fél falu odagyűlt, megpróbálták lecsalogatni, lepszikálni, védőhálót húztak ki alája, egyesek utána másztak a fára, de mindhiába, se szép szó, se macskatáp, se tej nem használt, olyan magasra pedig se bottal, se létrával nem értek fel. A macska azóta is keservesen nyivákkolt egy lehajló ág végén, görcsösen kapaszkodva egyensúlyozott, és bármelyik pillanatban lezuhanhatott.

A tűzoltó a hírt meghallva, elköszönt, sietve bevágta magát a piros mikrobuszba, hogy elérje a néhány perc múlva induló kompot, és megmenthesse a túlparton az életveszélyben lévő macskát.

*

Éjjel arra riadtam, hogy elviselhetetlen forróság tombol a babaközben. Fájdalom ébresztett, úgy éreztem, mintha lángok nyaldosnák a bőrömet. Kiugrottam az ágyból, feldöntve a babakát, a megterített, aprócska asztalt és a plüssállatokkal teli hintaszéket. Páni félelemmel feltéptem az ajtót, hogy kijussak az égő házból.

A friss levegőn lassan felébredtem. A fejem kitisztult, rájöttem, hogy a fájdalom a rémálom része volt, ahogy a tűz is.

Az alkonyat, ami néhány hete még, amikor Hamuvölgybe érkeztem, megtorpant a keleti horizonton, és nem jött tovább, esténként már szétterült az égen, és a hosszan tartó szürkület után, valamikor éjszaka végén besötétedett. Olyankor én már mindig aludtam, és emiatt annyira hozzászoktam a folyamatos világossághoz, hogy most a babaköz ajtajában állva, meglepett a vaksötét. A legfurcsább mégis az volt, hogy Hamuvölgy fényei nem égtek, pedig Hamuvölgyben a szürkület kezdetén mindig kigyúlt a villany, és felkapcsolva maradt másnap reggelig. A templom díszkivilágítása, az építkezés reflektorai, a gyümölcsösön át kanyargó szerpentin utcalámpái, a magánházak külső világítása több fényt adott, mint szülővárosomban, Cotonou-ban egyik-másik kerület minden lámpája és közvilágítása együttvéve. Most mégis Hamuvölgyben is áramszünet volt, mint ahogy Cotonou-ban szokott lenni.

Aprócska fény villant fel a sötétben a málnavesszők és a ribizlibokrok szaggatott árnyékain túl. Akkor volt a csend, hogy tisztán hallottam a gyufa jellegzetes sercenését, majd láttam, ahogy felcsapnak a lángok az elvonatott dongatemplom északi oldalánál.

Mint akit zsinóron rántanak, mezítláb, alsógatyában rohanni kezdtem a málnavesszők és a ribizlibokrok között a tűz felé. A templom sarkánál felkaptam a poroltót, és mindent úgy tettem, ahogy azt az előző napon a tűzvédelmi oktatáson megtanultam. Kihúztam a biztosítószegyet, lenyomtam a kart, és ráfűjtam a lángokra, amelyek már az egész északi falon lobogtak, elborítva a domborművet.

Nagyapám szerint a bennünk összeszövetkezett szellemek olyankor, amikor igazán nagy a baj, úgy segítenek rajtunk, hogy megszabadítanak legfőbb nyomorúságunktól, az elmúlástól. Például balesetek pillanatában, vagy amikor haldoklunk, felfüggesztik az időt, és megnyitják nekünk a saját világukat, vagy, ahogy nagyapám kifejezi, ellebbentik előlünk a látóhatár függönyét. Legtöbbünk ebből, mivel nem tanultunk meg olvasni azokból a jelzésekből, melyeket érzékszerveink küldenek, csak a felfüggesztett időt fogjuk fel. Még ha benéz is az ember a szellemek közé, nem érti, hogy mit lát. A felfüggesztett idő ennek ellenére a segítségünkre van, lehetőséget ad számunkra, hogy mélyebben megéljük a létezést, aprólékosan átgondoljuk, hogy hol a helyünk benne, és a kö-

vetkező pillanatban, amikor az idő újra elindul, mit tegyünk. Ennek a felfüggesztett időnek köszönhetjük, hogy esetleg mégis túléljük a balesetet vagy, hogy rettegésünket legyőzve, méltósággal lépünk át a halálba.

A varázslók hivatásszerűen megtanulják, hogyan használják a szellemek által felfüggesztett időt, mialatt a világ másféleképpen működik, mint normálisan. Olyan dolgokat művelnek, amelyekre a felfüggesztett idő törvényei érvényesek, az elmúlás felől nézve azonban csodának hatnak. Én ilyen tettekre nem voltam képes, nem tanultam meg értekezni a halottakkal, nem tudtam visszafordítani a Niger folyását, de még egy gleccserpatakot sem küldtem soha vissza a jégsziklák alá. A szellemeim azonban nekem is segítettek akkor, amikor spriccelni kezdtem a poroltóval. Nemcsak azt vettem észre, hogy megállt az idő, hanem azt is, hogy ebben a tágas örökkévalóságban szabadon cselekedhetek. Kinyílt körülöttem a valóság.

Nemcsak azt az embert láttam a legapróbb részletekig, aki szegecsekkel kivert bőrszerelésben, fénylő, fekete nadrágban, mellényben, dzsekiben, hosszú hajjal, torzonborz szakállal, bajusszal, acél gyűrűkkel az ujján, vastag fémláncokkal a nyakában előttem állt. Nemcsak annak a párolgó benzinnel a fojtó illatát szagoltam, amely az előbb a gyufa lángjától belobbant, és magasra csapott, és amely azután a poroltó habja alatt vergődött, majd elaludt. Nemcsak a szűk pillanatot érzékeltem, hanem egészen távoli hangokat is hallottam, fémhúrok pendülését, dobok döndülését, izgatott párbeszédet, zagyva hadarást, részeg, hajnali gajdolást. Több évvel ezelőtti izzadságszag csípte az orromat, olyan fények vágtak a szemembe, amelyek hónapokkal azelőtt villogtak egy óriási teremben.

Tudtam, hogy mindezeket az élményeket ez a másik ember élte meg korábban, ahogy azt is, hogy ő egy norvég black metal együttes dobosa. Láttam, mintha egész belső világa könyvként megnyílt volna előttem, hogy visszasóvárogja a réges-régi északi isteneket, Odint, Thort és a többieket. Kihalásukért és a hajdanvolt világ eltűnéséért a keresztény-zsidó Istent teszi felelőssé, aki napjainkra Skandinávia szellemi és erkölcsi hanyatlását okozta, és aki a megbocsátásról meg a felebaráti szeretetről szóló maszlagokkal elérte, hogy több százezer pakisztáni és más gyülekező népség dekkoljon Oslo, Bergen és Trondheim külvárosaiban, sőt még a korábban fertőzésmentes nyugat-norvég vidéken is mindenféle bokszosok sétafikáljanak, olyanok, mint én, és bemocskolják az izlandi sagák által halhatatlanná tett, szent helyeket.

A black metal dobos, aki magát életre kelt valhallai harcosnak tekintette, a keresztény-zsidó Istennel csatázott. Nem elégedett meg azzal, hogy egy olyan együttesben dobol, amely a Legnagyobb Gerillát, a Sátánt dicsőíti az énekeiben. Ahogy azt is kevésnek találta, hogy szimbolikus síkon is forgatja a dobverőit, és minden ütését tulajdonképpen a keresztény-zsidó Istenre méri. Nem és nem. Valóságosan is háborút indított ez ellen a Képmutató Szörnyeteg ellen. Minden erejével azon volt, hogy kifüstölje őt Norvégiából. Fel akarta robbantani legnagyobb itteni kakukktóját, a Nidaros Dómot Trondheimben. Egy mázsa dinamitot összegyűjtött már a lakásán, és harcostársaival, egy újpogány tűzszerésszel és egy ógermán hitű belsőépítésszel, akikkel a véd- és dacszövetsége még a túlvilági Valhalla gyakorlóteréről datálódott – ahogy ezt álomlátások segítségével kiderítették –, aprólékos akciótervet dolgozott ki. Miközben a Nagy Robbantást előkészítették, a hosszas tervezés szüneteiben a dobos a saját gyönyörűségére és mintegy az ellenség fárasztására elhamvasztott három keresztény fatemplomot. A hamuvölgyi lett volna a negyedik, amelyiknek a felgyújtásához ezen az éjszakán hozzáfogott.

Amikor meglátta, hogy a feneketlen sötétből, amit ő bocsátott Hamuvölgyre azzal, hogy szakszerű szerszámaival áramszünetet idézett elő, előugrik a keresztény-zsidó Isten egyik színes bőru harcosa, egyáltalán nem vesztette el a lélekjelenlétét. A nyakában függő láncért nyúlt, az ajkához emelte a láncon függő, ősi horogkeresztet, és áhítatos csókot lehelt rá. Ezzel egy időben a másik kezével előhúzza a revolverét, amely egy kézigránáttal együtt minden eshetőségre készen a bőrnadrágja zsebében lapult.

A felfüggesztett időben a megállt pillanatok úgy sorakoztak előttem, mint a meghaló előtt elmúlt életének eseményei. Az egyik pillanatban a dobos elhúzza a revolver ravaszát, a másikban a golyó kirepült a csőből, a harmadikban pedig közeledett a koponyám felé. Meghalóként láttam rá a felfüggesztett idő összes pillanatára, de élőként voltam jelen bennük. Hús-vér valóban álltam a dombormű előtt, amelyet a tűzoltó készülék fehér pora vastagon betakart. Mintha egyedül ennek a fehér pornak, ennek a korai hónap a visszfénye világította volna be a jelenetet. A dobos rám lőtt, én pedig a poroltóval feléje sújtottam. Miközben lendítettem a karom, ámulva követtem tekintetemmel a golyót, ezt az apró, csillogó tüneményt. Egy csigánál is lassabban haladt, hiszen valójában minden egyes milliméteren egy örökkévalóságra elidőzött. Hozzám nem érhetett el, mert éles csengéssel nekipattant a poroltó hengerének kemény acéljához, megpattant rajta, és irányt változtatva a dombormű négerébe fűrődött. Abban a pillanatban, amikor a golyó végleg fennakadt a kilencszáz éves fában, akkor a poroltó is célba ért. Lesújtottam a dobos koponyájára, aki vérbeborult fejével, eszméletlenül omlott a lábaim elé.

KUN ÁRPÁD: BOLDOG ÉSZAK (RÉSZLET)

<http://www.muut.hu/?p=3420>

Néhány hét alatt beletanultam a feladataimba.

Ha nappali ügyeletben voltam, legelőször a felkelésnél és a reggelinél kellett segítenem. Ami némelyik betegnél, akik önállóan ellátták magukat, csak annyit jelentett, hogy a szolgálati kocsin kiauotztam a tanyájukra, beköszöntem, megnéztem, nem történt-e bajuk az éjszaka és beveszik-e rendszeren a reggeli gyógyszerüket. Ha nem történt semmi és bevették, néhány szót váltottam velük az időjárásról vagy arról, hogy kislánykorukban hogyan hordták a lefejt tejet nagy kannákban a hegyi legelőről a faluba.

A legtöbbjüknél azonban először pelenkát kellett cserélnem. Kivettem azt a sárgálló, áttetsző párnát, amely hajnali vizeletüktől hurkásra dagadt a lábuk között. [...] Miután szagtalanra vált és felfrissült a bőr, rákentem a védőkrémet, majd végül felerősítettem a tépőzárral az új pelenka fehér és tiszta csíkját az ágyékra.

Másoknál száraz maradt az éjszakai pelenka, és csak a biztonság kedvéért volt fenn. A húgyhólyaguk tartalma a feldugott katéter csövén keresztül egyenesen abba a zacskóba folyt, amely gumírozott pánttal és gombbal az alsó lábszárakra volt felerősítve. Ettől a belső szerv, a húgyhólyag mintegy megduplázódott, mintha tüdő vagy vese lenne, és kívülre helyezett ikerpárt kapott.

Gyengéden legomboltam az éjjel megdagadt, friss húgytól langyos zacskót. Kimentem a mellékhelyiségbe, megnyitottam a zacskó pöckét a vécekagyló fölött. Elnéztem a sárgás-vöröses csíkot, amely először vastagon bugyogott a fehér porcelánon, majd ahogy a zacskó apadt, egyre vékonyabban folyt, aztán bizonytalan kanyarokat vetett, míg legvégül egy-egy utolsó cseppben megiramodott, és végleg elapadt. Ahogy megcsapta orromat a vizelet szúrós szaga, mélységes hála fogott el. A szag arról a rothadásról adott hírt, amely, megelőzendő a végső, teljes rothadást, nap mint nap szünet nélkül zajlik mindegyikünk testének a belsejében. Aminek csak akkor tudjuk elnézően, már-már elérékenyülve fogni a jelzéseit – szagolni a büzt, hallgatni a gyomorkorgást vagy a szellentést –, amikor a sajátunkról van szó. Bár a kagyló fölé görnyedtem, nem abban a testtartásban álltam, amelyben a férfiak szoktak, amikor sugárban csorgatnak, és saját hólyagom állapotáról megfélekedtem, mégis az volt az érzésem, hogy ez a zacskó tulajdonképpen az én húgyhólyagomat kettőzi meg, ez a folyadék belőlem folyik ki. Újraéltem az ápoltam örömet. Azt, amit akkor éreztem, amikor az ürítés során megkönnyebbült.

Miután a tisztába tevéssel végeztünk, új pelenkában, lemosakodva, megfésülködve, ki saját lábán csoszogva, ki mankóra, ki járókeretre támaszkodva, kijöttünk a konyhába, és az ápolat asztalhoz ült. Folyt át a forró víz a filterben felpúpozott kávéörleményen, és csöpögött a fekete lé az üvegkannába, miközben én a kenyeret vajaztam. A vajra sajtot, felvágottat, lekvárt tettem, és a heti adagolóból kiborítottam a lágytojástartó porcelánjába a reggeli gyógyszert.

Lassanként mindenkit megismertem az ápolójaink közül. Először általában kettesben mentem ki Vigdissel, a házigondozók főnövével vagy valamelyik kollégával, akik bemutattak. De az is előfordult néha, hogy a cím alapján egyedül kellett odatalálnom. És még ilyenkor is bizalommal és hálásan fogadták a vadidegen, akcentussal beszélő, fekete bőrű embert.

Egyetlen esetet kivéve.

Akkor két riasztást kapott egy időben az ügyelet, Vigdis és az a gondozónő, aki velem együtt volt beosztva, és sietve kocsiháza vágta magukat. Vigdis futtában még odaszólt, hogy én azalatt menjek ki helyette Ásta Henjümhöz, segítsek neki a zuhanyzásnál, és figyeljek oda, hogy utána tiszta pelenkát vegyen.

A számítógép betegnévsorában kikerestem a nevet, átfutottam a törzslapot. Megtudtam, hogy Ásta nyolcvannégy éves, nyugdíjas eladónő, hajadon, inkontinens, kényszerképzetek gyötrik, gyógyszeres kezelést kap, amely elfogadható szinten tartja az állapotát, és a gyógyszerei beállítását évente ellenőrizni kell. Segítségére csak a reggeli tisztálkodásnál szorul, egyébként ellátja magát, a gyógyszereit számon tartja és önállóan beveszi.

Az viszont már nem szerepelt a leírásban, hogy betegesen fél a férfiakkal való érintkezéstől, és emiatt egész életében szűz maradt. Ezt a pletykákból kellett volna tudnom, vagy Vigdistől, de nem voltam még elég jól értesült, Vigdis pedig a nagy sietségben nem említette.

Ásta Henjüm a családnevének megfelelően a Henjüm nevű tanyán lakott, amelynek néhány háza, Ásta különböző fokú rokonaival, Kakashalom fölött állt szétszórtan a hegyoldalban, ahol háromszáz méterrel a fjord szintje fölött néhány héttel előbbre járt az év. Henjümben már nem nedves ősztű volt, hanem beköszöntött a csípős szelű tél. Ásta házának bejárati ajtaja mellett az orgonabokor vesszősöprűként suhogott, és az utolsó sötétbarna leveleket rázta le magáról, amikor odaértem. Besodródott száraz levél ropogott a talpam alatt az előszobai folyosón is, ahol felhúztam magamra a kék műanyag lábzsákot és az áttetsző szilikonkesztyűket, majd miután tovább léptem, megbotlottam és fél térde estem Ásta edzőcipőjében és sítójában, amelyeket előző esti sétájáról hazaérve hagyhatott keresztben az előszoba közepén.

Az előszobából öt ajtón indulhattam tovább, hogy megtaláljam Ástát a házban. Az ajtók egyformák voltak, némelyikük résnyre nyitva állt. Az egyik mellett üres pizzásdobozokból embermagasságú torony támaszkodott a falnak, arra lehetett a konyha. Egy másik irányban elszórt plüssállatok hevertek szanaszét a földön. Ahogy léptem, összegyűjtöttem egy barna, bársonyos denevért, egy fekete macskát kristálylógó gombszemekkel, szúrós, keményszálú bajusszal, egy fülesbaglyot, amely a hasán megnyomva kuvikolt, és utolsóként egy gumimadzagot

rángatózó, szőrös madárpókot az ajtó mellett. A küszöbön a plüssállatseregletet egy halomba a földre tettem, hogy fel tudjam venni azt a sárgára dagadt, hosszúkás párnát, az éjszaka elhasznált pelenkát, amellyel az utóbbi hetekben olyan közeli ismeretséget kötöttem. Lehajoltam, felemeltem. Gyakorlott nyomkereső módjára megállapítottam, hogy még meleg a vattás anyagban felhalmozódott vizelet. Következésképpen nemrég vetették le.

Jó ajtón nyitottam be az összecsavart pelenkával a jobb kezemben. A fürdőszobába léptem. A távolabbi sarkokban tolóajtós zuhanyzófülke állt, ahol abban a pillanatban megnyitották a vízcsapot. A fél négyzetméternyi eső kiadós záporok lármájával kezdett zuhogni. A tejüvegen keresztül egy hokedlin ülő alak körvonalai derengtek át, ahogy felső testével hajladozik a vízszugár alatt.

Az émelyítő szarszag a véce porcelánjához vezetett, melynek csillogó, belső falán sötét csíkok jelezték, merre csúsztak le azok a sárgás labdacok, amelyek most a kagyló sekély kútjában alig érzékelhető mozgással a szűk helyen egymás körül forogtak. Lenyomtam az öblítógombot a tartály tetején. Miközben hörgött és krárogott az apró szökőkút a lábszáram magasságában, a vécekefével belesikáltam a tajtékos habokba. Végül szétspicceltem a levegőben a citromillatú léfrissítőt.

Norvég módra kávéztam már akkoriban. Három bögrével lehajtottam aznap a híg, fekete léből cukor és tejszín nélkül. Egy bögrével indulás előtt otthon, aztán még kettővel a gondozói ügyeleten, mialatt megbeszéltük az éjszakai váltással, hogy hogyan vannak az ápoljaink. De nemcsak a három bögre kávénak, hanem nagyapám szerének is, amit reggel a nyelvemre cseppentettem, megvolt a maga vízajtó hatása. Teli hólyagomat csak tovább ingerelte most a zuhanyzás egyenletes nesze. Hirtelen ellenállhatatlan vizelhetnék fogott el. Ásta felé pillantottam, aki a permetező víz és a tejüveg kettős függőnye mögött megérkezésemről mit se sejtett. Megbizonyosodva, hogy nem lepleződhetek le, letoltam a nadrágomat. Elléptem a vécétől, hogy a biztonság kedvéért távolabb legyek a zuhanyzófülkétől, és Ástának háttal álljak.

A combom magasságában lévő kézmosóba vizeltem.

Miután kiráztam magamból az utolsó cseppeket, és visszahúztam a nadrágot, némi büntudattal előkaptam a kézfertőtlenítő szer lapos flakonját a munkaköpenyem zsebéből. Körbespicceltem a porcelánt, egy-két eltévedt, sárga cseppet pedig vízzel leöblítettem.

Ásta meghallhatott valamit, vagy csak megérezte a jelenlételemet. Kikiabált odabentről:

– Vigdis, te vagy az?

– Nem, Aimé vagyok – válaszoltam, próbálva minél megnyugtatóbb színezetet adni a hangomnak –, az új gondozó Franciaországból, talán már hallottál rólam.

– Mi van? – kiabált át Ásta a zuhogáson. – Nyomnál egy kis sampont a fejemre?

Résnyire húztam a tolóajtót, úgy tettem, ahogy Ásta kérte. Amikor a lustán csorgó folyadékot megérezte a feje tetején, még erősebben összeszorította a szemhéját, és egy pillanatra mozdulatlaná dermedt, majd sebesen dörzsölni kezdte a haját, amitől mintha vastag habból készült, furcsa kalapot vett volna fel. Miközben sebesen járt a keze a habban, nyögdécselt az elégedettségétől.

A hajmosás után fiatalos lendülettel fordult el a hokedlijén.

– Megmosnád a hátamat? – kiabálta süketen a fülébe folyt víztől.

Miután megmostam a hátát, csukott szemmel kitapogatta a vízcsapot, elcsavarta, és törölközőt kért.

– A Donald kacsását – pontosította.

A zuhanyzófülke mellett színes fürdőlepedők voltak kupacba dobálva a polcon. Találtam köztük micimackókat, hercegnőket, Kitty Kattosokat, de Donald kacsását nem.

– Másfajta nem lesz jó? – kérdeztem.

– Persze hogy alaposan kimostam a fenekemet és a puncimat – válaszolta sértetten.

Végül a micimackós törölközőt a vállára borítottam, a hercegnőssel pedig letakartam a fejét, és dörzsölni kezdtem rövidre nyírt, ősz haját.

Lassan újra látott és hallott, miután kinyitotta a szemét, és kifolyt a víz a füléből, de, mivel a törölköző függőnye közöttünk volt, még mindig nem jött rá, hogy nem az vagyok, akinek gondol. Az érintésem árult el. Erős, férfiasan szögletes mozdulataim ismeretlenek voltak neki. Tapintani lehetett, ahogy a frottírtörölköző bolyhos anyaga alatt a teste fokozatosan elveszti rugalmasságát, és egyre merevebb lesz. Mire szárazra töröltem, azt éreztem, mintha egy szobor lenne a törölköző alatt. Miután abbahagytam a dörzsölést, súlyos másodpercekig álltam egy helyben, tanácstalanul lógatva magam mellett a két kezem. Megsejtettem valamit abból, hogy a rémálma vált éppen valóra most, amikor egy vadidegen férfival meztelenül kell együtt lennie a fürdőszobában. Nem volt hozzá bátorságom, hogy lehúzzam a fejeről a hercegnős törölközőt, és ezzel leleplezzem magunkat.

– Semmi baj, Ásta – suttoztam megnyugtatóan –, a gondozód vagyok az öregotthonból. Ahogy mondtam már, Aimének hívnak, és Franciaországból jöttem. Vigdis küldött, hogy segítsék neked. Akarod, hogy most kimenjek?

A szobor feje megbiccent a törölköző alatt.

Amikor kiléptem a fürdőszobából, lázas mozgólódás támadt odabent, csörömpölés, zörgés, csikorgás halatszót. A zajokból ítélve Ásta eltorlaszolta az ajtót.

Emlékeztem a törzslap leírása alapján, hogy az ápolónak össze kell állítania Ásta részére azokat a ruhákat, amelyeket aztán ő önállóan felvesz a zuhanyzás után. Két ajtón is benyitottam. A második volt a hálószobáé,

ahol megtaláltam a ruhásszekrényt. A szekrény polcain gombócba gyűrve, összedobálva heverték a nadrágok, pulóverek, szoknyák, harisnyák, trikók, kombinék. Ha akadt is közöttük néhány frissen mosott, attól, hogy egy kupacban voltak, mindegyikbe beitta magát Ásta parfümjeinek édeskés illata és testének savanykás, fojtó izzadságszaga. Az orrom elé tartva kiválasztottam a legkevesbé büdösekből az aznapi ruhadarabokat, majd egy tiszta pelenkát tettem melléjük. Hónom alatt a csomaggal visszamentem a fürdőszoba ajtajához, és bekopogtam.

– Meghoztam a ruháidat, ha akarod, felöltözhetsz.

Semmi válasz nem érkezett. Füleltem. A fürdőszobából egy pissenés se szűrődött ki. Ásta még a lélegzetét is visszatarthatta.

Bekiabáltam hozzá néhányszor, hiába. Ekkor a szolgálati telefonon felhívtam a házigondozói ügyelet fő mobilját, amely Vigdisnél volt, és elmeséltem neki a kialakult patthelyzetet. Vigdis azt javasolta, hogy adjam át Ástának a nálam lévő mobilt, és majd ő beszél vele. Hangosan beszéltem a fürdőszobába:

– Tudod, ki van a mobilnál? Vigdis. Mondtam neki, hogy mit művelsz, és azt válaszolta, hogy szeretne veled beszélni.

Az ajtó mögött mocorgás támadt, de aztán abbamaradt.

– Ha egy kicsit megnyitnád az ajtót, beadnám a telefont. Akarod?

Újrakezdődött a mocorgás, majd megint abbamaradt.

– Alakul – szóltam bele halkán a mobilba. A vonal másik végéről Vigdis kacagását hallottam. Azt hittem, kárörömből nevet, pedig csak tehetetlenségében tette.

– Vigdis kezd mérges lenni, amiért nem beszélhet veled – próbálkoztam zsarolással, a fürdőszoba ajtaja felé fordulva.

Most biztatóan hosszú ideig tartott a mocorgás, végül milliméterenként résnyire kinyílt az ajtó. Kivártam, amíg megáll, és nem mozdul többet.

– Most be fogom adni a telefont, Ásta. Csak semmi pánik.

Valószínűleg jobb lett volna egyszerűen becsúsztatni lendületből a készüléket a kőpadlón, de nem azt csináltam, hanem udvariasan benyújtottam.

Később megpróbáltam elképzelni, hogyan érezte Ásta a következő pillanatot az ajtó másik oldaláról. Azt már tudta a hangom és az érintésem alapján, hogy külföldi férfi vagyok, de még nem látott. Nem sejtette, hogy a bőröm nem fehér, ezzel most kellett szembesülnie. A szilikonkesztyű, amit változatlanul viseltem, áttetsző volt, és a csuklómig ért. Így Ásta valószínűleg azt gondolta, hogy egy álcázott, fekete kéz nyúl be a résen. A mobiltelefon a legújabb fajta készülék volt, akkora, mint egy családi gyufásdoboz. Ahogy markoltam, elveszett széles lapáttenyeremben, semmi se látszott ki belőle. Ásta nyugodtan hihette, hogy hazudtam, nincs is semmi a kezemben, csak trükközni próbálok, hogy bejussak az ajtón.

Hogy ellenőrizze a mozdulatomat, közelebb hajolt a nyitott ajtóhoz. Találkozott a pillantásunk. A vékony résben a szemem vérekes fehérje és sötét írisze összevillant szemének vizenyős kékjével és örült szembogarával. Ásta végképpen megbizonyosodott felőle, hogy eljött hozzá a nagy fekete ember, aki el akarja ragadni a szüzességét.

Nem tudtam befejezni a mozdulatomat, csuklóiig se jutott át a kezem a résen, amikor Ásta velőtrázó sikolyal becsapta az ajtót. Az volt a szerencsém, hogy a résnyire nyitott, súlyos falapnak nem volt lendülete, és az ütése a kezemben lévő mobiltelefont találta el. A telefon úgy összelapult, hogy később a kakashalmi bevásárlóközpont műszaki boltjában alig tudták kipiszkálni belőle a SIM-kártyát, én azonban megúsztam egy lila dudorral a kézfejem.

„Ez a legkevesebb, amit megérdemlek, amiért benini ormótlanságomban a mosdókagylót piszoárnak használtam”, gondoltam, miután sikerült kirángatnom a kézfejem.

Vigdis a velem együtt ügyeletben lévő gondozónóval néhány perc múlva a helyszínre ért. Hármában nyomtuk be a fürdőszoba ajtaját, és szedtük össze a földről a meztelen Ástát, aki akkor még mindig sikoltzott, és önkívületben dobálta magát a földön. A rettegéstől közben maga alá csinált és bevizelt, ezért folyós székletben és vizeletben úszott az egész fürdőszoba. Újra a zuhany alá kellett állítanunk, hogy lecsutakoljuk. Ott némi- leg lecsillapult, Vigdis nyugtató injekciót adott be neki.

Mialatt Vigdis és a gondozónó bevitték a hálósobába, pizsamát adtak rá és ágyba fektették, én inkább félrehúzódtam, hogy Ásta ne is lásson. Visszamentem a fürdőszobába, ahol büntudattól gyötörve feltöröltem a mocskos követ, és kiszellőztettem. Miközben a helyére toltam az ajtó elől a pipereszekrényt és a törölközős polcot, a legsötétebb gondolatok gyötörtek. Azon keseregtem, hogy nem tudtam megmelegedni új norvégiai állásomban, már a próbaidő alatt óriási bakit követtem el. Előre nyomasztott az egész huzavona, amivel a kirúgásom járnai fog.

Nagy meglepetésemre Vigdis csak annyit mondott, amikor kijöttek Ástától, aki időközben a nyugtatótól elszenderült, hogy majd ő megírja a jelentést, én semmivel se törődjek, egyébként pedig ezer bocsánat, amiért mindenféle felkészítés nélkül ideküldött. Amikor bevallottam, hogy a szolgálati mobil eltört, csak legyintett, és azt mondta, hogy az a legkevesebb, nincs jelentősége, munkahelyi baleset, majd a járás kifizeti a kárt, ezzel igazán ne izgassam magam. Lényeg, hogy én és Ásta nem sérültünk meg. Mutattam bedagadt kézfejemet, hogy

én azért egy kicsit igen, amire azt válaszolta, hogy három napra orvos nélkül is jogomban áll betegszabadságra menni, és ha aztán se javulna, keressem fel a rendelőt.

A cotonou-i kórházban minden évre kaptunk egy új fehér köpenyt, amelyet az ember kivett a szekrényéből munkakezdéskor, az ügyelet végén pedig visszaakasztott, aztán néha elment kimosni a kórház mosodájába, attól függően, mennyire érezte pezsésnek. A kakashalmi öregotthonban minden dolgozó, néhány irodistát kivéve, fehér, narancssárga vagy kék színű munkaruhát hordott, amelynek köpenye és nadrágja mindig ragyogóan tiszta volt és frissen vasalt. Sokáig hiába figyeltem, nem jöttem rá, hogy ezt hogyan csinálják. Később fedeztem csak fel, hogy a lépcsőházban továbbvisz a lépcső lefelé, az alagsorba, ahol az öregotthon épülete majdnem ugyanolyan kiterjedt, mint fent. Ámulva láttam, hogy a női meg a férfi öltöző előtt a folyosón hosszú állvány húzódik, rajta vállfára akasztva lógnak a frissen mosott és vasalt nadrágok, köpenyek minden méretben, az elpiszkoltakat pedig a munkaidő után mindenki szennyeszsákba dobja.

A makulátlanul tiszta munkaruhát a többiek olyan tisztelettel bámultam, mint az újonc a főtisztek uniformisát. Mivel az öltözőbe engem senki se vezetett le, eszembe se jutott, hogy nekem is jogomban van munkaruhát venni, amíg a próbaidőm nem telik le. Így aztán sose öltöztem át. Azt a kínai farmert nyúztam, amelyet még a dantokpai piacon vettem az utazásom előtt, illetve azt az ezüstcsatos gyapjúpulóvert, amelyet búcsúzóul ajándékoztak nekem a norvég misszionáriusok.

Åstától elmenőben Vigdis megjegyezte, hogy lassan már egy hónapja dolgozom az öregotthonban, és nagyon meg vannak elégedve a munkámmal, de ideje lenne, hogy reggelente én is, mint a többiek, munkaköpenyt és nadrágot húzzak. Talán Åstában is több bizalmat ébresztettem volna, ha munkaruhában vagyok.

– Bármelyik színben jól állna rajtad – tette még hozzá mosolyogva.

Ezzel az ügy le lett zárva. Főlösképpen húztam be néha a nyakam később rosszat sejtve, szemrehányásra vagy valami megjegyzésre számítva, soha többé nem került újra szóba az eset.

KÉRDÉSEK A SZEMELVÉNYEKHEZ

„A bordeaux-i indulás utáni második napon érkeztem a dániai Frederikshavn kikötőjébe...”

1. Milyen tulajdonságokkal rendelkezik a történet elbeszélője?
2. Hol játszódik a történet? Honnan vetődött a helyszínre a narrátor-főhős?
3. Az elbeszélés nyomán miként jellemezhető a norvég társadalom?
4. Milyen gondolatai támadnak az elbeszélőnek, miközben a mozdulatlan Arnfinnt szemléli?
5. Miért nem tud gratulálni a túravezető Oddvarnak, a Down-kóros férfinak?

„Néhány nap alatt belerázódtam Hamuvölgynek, ennek a néhány házból álló tanyának...”

1. Milyen tulajdonságokkal rendelkezik a történet elbeszélője?
2. Mit tudhatunk meg a történet elbeszélőjének nagyapjáról?
3. Milyen látomásai vannak az elbeszélőnek? Mivel magyarázza ezeket a látomásokat?
4. Mi zavarja meg a narrátor-főhős éjszakai nyugalmát?
5. Miért vetnek keresztet és mormolnak hálaimát a parkolóban éjszakázó katalán turisták?

„Unnin időnként rohamszerű nyugtalanság vett erőt. Napközben általában a számítógép előtt...”

1. Milyen tulajdonságokkal rendelkezik a történet elbeszélője?
2. Miért szakad félbe a tűzoltási gyakorlat?
3. Mit jelent a „felfüggesztett idő”?
4. Mit tudhatunk meg a hamuvölgyi templom merénylőjéről?
5. Mivel végződik a narrátor-főhős és a merénylő összecsapása?

„Néhány hét alatt beletanultam a feladataimba. Ha nappali ügyeletben voltam...”

1. Milyen tulajdonságokkal rendelkezik a történet elbeszélője?
2. A cotonou-i kórházhoz képest milyen körülmények között dolgoznak a kakashalmi központ munkatársai?
3. Mi derül ki a számítógépes nyilvántartásból Åsta Henjümről? Miről nem tájékoztat Åsta törzslapja?
4. Hogyan válik valóra, illetve hogyan fokozódik Åsta legnagyobb rémálma?
5. Mit tudhatunk meg Vigdisről? Hogyan viszonyul Vigdis a történetekhez?

FELADATOK A SZEMELVÉNYEK ÉRTELMEZÉSÉHEZ

Epilógus

1. Mi lehet a szerzői utószó funkciója? Szükség van-e bármilyen történet valóság tartalmának megerősítésére?
2. Ha a szépirodalmi mű (maga a regény) fikció, lehet-e fikció az utószó is?
3. Hogyan csoportosíthatók, illetve milyen műfajba sorolhatók a regénybeli eseménysor forrásai?
4. Az utószó elbeszélőjét – jobb híján – a szerzővel azonosítjuk, de ki lehet a regény elbeszélője?

„A bordeaux-i indulás utáni második napon érkeztem a dániai Frederikshavn kikötőjébe...”

1. Milyen érvek szólnak a mellett, hogy a Boldog Észak „utaztató regényként” is értelmezhető?
2. Az elbeszélő önmagát is „utazónak” nevezi. Mi a jelentősége ennek a kijelentésnek a narráció szintjén?
3. Hogyan tekintenek a különböző kultúrák a fogyatékkal élőkre? Ütközteti-e ezeket a nézeteket az elbeszélő?
4. Mi jellemzi az elbeszélés hangnemét? Megváltozik-e a hangnem az utolsó bekezdésben?

„Néhány nap alatt belerázódtam Hamuvölgynek, ennek a néhány házból álló tanyának...”

1. Mi a tájleírások jelentősége a szövegben? Hogyan jellemezhető itt a narrátor-főhős látásmódja?
2. Milyen mesei motívumok kapcsolódnak a narrátor-főhős önreflexiójához?
3. Aimé varázslatos világa mellett hogyan jelenik meg a norvég közösség hiedelemvilága?
4. Hogyan viszonyul a civilizáció, a technikai fejlődés a mesékhez és a mítoszokhoz?

„Unnin időnként rohamszerű nyugtalanság vett erőt. Napközben általában a számítógép előtt...”

1. Miért és hogyan változik meg az elbeszélésmód a szemelvény második részében?
2. Hol jelenik meg a szövegben a főhős alakmása? Mi a szerepe az elbeszélés szintjén?
3. Milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg a merénylő és Aimé alakja, szemlélete között?
4. Honnan idézi fel a „felfüggesztett időben” zajló eseményeket az elbeszélő?

„Néhány hét alatt beletanultam a feladataimba. Ha nappali ügyeletben voltam...”

1. Hogyan viszonyul a narrátor a környezetéhez, munkájához, munkatársaihoz?
2. Mi a jelentősége a szövegben a nézőpontváltásoknak?
3. Milyennek látja a narrátor-főhős önmagát? Miként viszonyul saját tetteihez?
4. Mi jellemzi az elbeszélés hangnemét? Tekinthető-e ironikusnak vagy groteszknek az elbeszélés?